

163. Tiistaina 15 päivänä tammikuuta 1991

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Ehdotus Pohjoismaiden Investointipankille annetun valtion takauksen korottamisesta 5823

Hallituksen esitys n:o 282
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 91

2) Valtioneuvoston päätös 1 päivästä marraskuuta 1990 selluloosasta ja puuvapaasta painopaperista suoritettujen vientitalletusten palauttamisesta „

Sanottu päätös (VNP n:o 2)
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Ensimmäinen käsittely:

3) Ehdotus laiksi Norsad-rahaston ja Norsad-sihteeristön perustamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 5824

Hallituksen esitys n:o 103
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20

4) Ehdotus laiksi aluevaihdesta valtion ja Pelkosenniemen kunnan välillä . 5828

Hallituksen esitys n:o 309
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 92

Siv.

5) Ehdotukset laiksi koiraverosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta . 5829

Siv. Hallituksen esitys n:o 298
Lakialoitteet n:ot 63 ja 82
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 35

6) Ehdotus laiksi Urho Kekkosen kansallispuiston rajauksen muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 308
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 36

7) Ehdotukset laeiksi työsopimuslain muuttamisesta, työsopimuksen irtisanomismenettelystä annetun lain kumoamisesta ja työttömyysturvalain 9 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 291
Toivomusaloite n:o 1042/1987 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 59

Esitellään:

8) Hallituksen esitys n:o 319 laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a ja 31 §:n sekä lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta 5830

9) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 135 laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta 5840

10) Ed. Särkijärven lakialoite n:o 136 laiksi lomakiinteistön omistusoikeuden rajoittamisesta 5848

11) Ed. Uosukaisen ym. lakialoite n:o 137 laeiksi elokuvien tarkastuksesta

Siv.

annetun lain 2 §:n sekä video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta 5849

12) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1989 (K n:o 15) 5850

13) Valtioneuvoston päätös 5 päivästä joulukuuta 1990 valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta (VNP n:o 3) . 5853

Pöydällepanoa varten esitellään:

14) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 95 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus kehitysmaista peräisin olevien tavaroiden tullija tuontimaksuettuuksista annetun asetuksen muuttamisesta (A n:o 10) „

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 37 hallituksen esityksestä laiksi Tenojoen kalastussääntöä koskevan sopimuksen ja kalastussäännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta (HE n:o 28) „

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 60 hallituksen esityksestä laiksi vuosilomalain muuttamisesta (HE n:o 314) . „

17) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 61 hallituksen esityksestä laiksi velvoitetyn poikkeuksellisesta huomioon ottamisesta työeläketurvassa (HE n:o 301) „

18) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 38 hallituksen esityksestä laiksi Perämeren kansallispuistosta (HE n:o 260) „

19) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 28 hallituksen esityksen johdosta laiksi valtion taidemuseosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE n:o 284) „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Apukka, Hilpelä, Joutsensaari, Kanerva, Paavilainen, Renko, Urpilainen, Viljanen, Vistbacka ja Vuoristo.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Renko.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Joutsensaari, virkatehtävien takia ed. Kanerva sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Apukka, Hilpelä, Paavilainen, Renko, Urpilainen, Viljanen, Vistbacka ja Vuoristo.

Uusia hallituksen esityksiä

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmien ohella viime joulukuun 28 päivästä ja kuluvan tammikuun 11 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 320 ja 321, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan tietoon saatettu valtioneuvoston päätös

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että kananmunien haudontojen rajoittamisesta 7 päivänä huhtikuuta 1977 annetun lain 3 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapunut sanotun lain nojalla 27 päivänä joulukuuta 1990 annettu

Valtioneuvoston päätös kananmunien haudontojen rajoittamisesta.

Tämä valtioneuvoston päätös on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarainhoidosta ja tilinpidosta vuonna 1987 ovat antaneet aihetta

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella viime joulukuun 14 päivältä on eduskunnalle saapunut kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarainhoidosta ja tilinpidosta vuonna 1987 ovat antaneet aihetta. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n toiminnan tukemisesta valtion ja valtionenemmistöisten yhtiöiden varoin ja toimenpitein ovat antaneet aihetta

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella kuluva tammikuun 4 päivältä on eduskunnalle saapunut kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n toiminnan tukemisesta valtion ja valtionenemmistöisten yhtiöiden varoin ja toimenpitein ovat antaneet aihetta. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Pohjoismaiden neuvoston toiminnasta 1990

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että kirjelmän ohella kuluva tammikuun 8 päivältä on eduskunnalle saapunut Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Pohjoismaiden neuvoston toimin-

nasta vuodelta 1990. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitetuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 614, 621, 622, 624, 625, 627, 628, 630, 631, 634—639, 643—645, 647—649, 654, 657, 662—664, 669, 672, 683 ja 685. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu huomenna kello 13.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus Pohjoismaiden Investointipankille annetun valtion takauksen korottamisesta

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 282

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 91

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 91.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Valtioneuvoston päätös 1 päivältä marraskuuta 1990 selluloosasta ja puuvapaasta painopaperista suoritettujen vientitalletusten palauttamisesta

Ainoa käsittely

Sanottu päätös (VNP n:o 2)

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi Norsad-rahaston ja Norsad-sihteeristön perustamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 103

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Esillä olevan Norsad-rahaston ja Norsad-sihteeristön perustamista koskevan kansainvälisen sopimuksen ja sen määräysten hyväksymisen tarkoituksena on edistää Afrikan eteläisessä osassa sijaitsevien ns. etulinjamaiden eli Sadcc-maiden taloudellista kehitystä. Esillä olevalla sopimuksella Suomi, Tanska, Norja ja Ruotsi ovat sitoutuneet tukemaan hankkeita, jotka ovat ympäristövaikutuksiltaan hyväksyttäviä ja jotka vähentävät Sadcc-maiden riippuvuutta alueen taloudellisesta suurvallasta eli rotusortoa harjoittavasta Etelä-Afrikasta.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintöön, joka on annettu esillä olevan sopimuksen johdosta, sisältyy yksi täysin käsittämätöntä ristiinaiisuus, johon palaan puheenvuoroni loppuvaiheessa. Ulkoasiainvaliokunnan mietintöön ei sisälly vastalauseita.

Valiokunnassa tapahtunut käsittely ja ehdotusten teko ei ollut kuitenkaan niin yksimielistä kuin mietinnön perusteella voisi päätellä. Epäsuorasti tämä kävi ilmi jo Demarissa 20. joulukuuta viime vuonna julkaistusta valiokunnan puheenjohtajan Markus Aaltosen haastattelusta, jossa haastattelun mukaan puheenjohtaja Aaltosen mielestä Suomen tulisi nostaa diplomaattiset suhteensa Etelä-Afrikan tasavallan kanssa suurlähettilästasolle ja ryhtyä purkamaan taloudellisia

pakotteita. Puheenjohtaja Aaltosen käsityksen mukaan esillä olevassa sopimuksessa mainittu taloudellinen riippumattomuus suhteessa Etelä-Afrikkaan ei noudata arkipäivän realismia.

Minun henkilökohtaiset eriävät käsitykseni eivät ole käyneet ilmi haastatteluista, koska niitä ei ole annettu eikä niitä ole pyydettykään, mutta haluan kertoa ne eduskunnan pöytäkirjaan kirjattaviksi.

Ulkoasiainvaliokunnan ryhdyttyä viime joulukuun 18 päivä päivätyn mietintöluonnoksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn ehdotin mietintöluonnoksen siinä osassa, jossa kerrotaan Etelä-Afrikan tasavallan kehityksessä ilmenneen myönteisiä piirteitä, todettavaksi myönteisinä piirteinä myös Anc:n päätöksen aseellisen toiminnan lopettamisesta ainakin väliaikaisesti ja alustavien keskustelujen käynnistymisen Anc:n ja Etelä-Afrikan johdon välillä tarkoituksella selvittää mahdollisuudet varsinaisen neuvotteluprosessin aloittamiseen. Totesin tässä yhteydessä, että tärkeimmässä asiassa eli perustuslain muuttamisessa ei Etelä-Afrikassa ole otettu ensimmäistäkään askelta.

Käsiteltäessä valiokunnan mietinnön seuraavaa kappaletta, jossa valiokunta kehottaa ottamaan huomioon ”eteläisen Afrikan taloudelliset realiteetit” jne. totesin kappaleessa lausutulla pyrittävän vesittämään käsittelyn kohteena oleva sopimus ja erityisesti siinä edellytetty riippumattomuus Etelä-Afrikan tasavallasta. Tästä syystä ehdotin tämän kappaleen ja myös seuraavan kappaleen korvattavaksi tekstimuodolla, lausumalla, jossa valiokunta olisi kehottanut maamme hallitusta seuraamaan lähikuukausien ajan, tapahtuuko Etelä-Afrikassa todella sellaista kehitystä, joka mahdollistaa varsinaisen neuvotteluprosessin käynnistymisen ja rotusyrjinnän poistamisen perustuslaista ja myös käytännöstä. Vasta tämän jälkeen hallituksen tulisi käsitykseni mukaan harkita taloudellisten sanktioiden tarkoituksenmukaisuutta.

Valiokunnan mietinnön kahden viimeisen kappaleen osalta toteaisin, että en voi niitä sellaisinaan hyväksyä, koska niissä halutaan mitätöidä sopimuksen B-liitteen määräysten 12 kohdan alakohdat d) ja e), jotka edellyttävät rahaston tukemien hankkeiden riippumattomuutta Etelä-Afrikan tasavallasta.

Mitä tulee Etelä-Afrikassa tähän mennessä

tapahtuneisiin muutoksiin, voitaneen olla yhtä mieltä siitä, että jotain myönteistä on tapahtunut. Ainakin toistaiseksi ne toimet luonnehtisin hyvin vähäisiksi. Alustavissa keskusteluissa Etelä-Afrikan hallinnon taholta on luvattu vapauttaa poliittiset vangit. Poliittisten vankien määrä on tiettävästi kolmetuhatta, mutta viime marraskuun 28 päivänä täällä eduskunnassa käyneet Anc:n edustajat kertoivat vapautettujen määrän olevan kuusi, siis kolmestatuhannesta kuusi.

Suomen Etelä-Afrikassa Pretoriassa toimivan asiainhoitajan Hannu Uusi-Videnojan mukaan kansalaisten rekisteröimistä rotuperustein säätelevä laki on edelleen voimassa eikä sitä olla nyt kumoamassa. Sen sijaan maanomistusoikeutta ja asuinpaikkaa säätelevät lait on hallitus luvannut esittää parlamentin kumottavaksi 1. helmikuuta alkavalla istutuskaudella.

Etelä-Afrikan Helsingin-lähetystön välittämän tiedon mukaan, viittaan tässä Katsaus Etelä-Afrikkaan -julkaisun joulukuun numeroon, jota lainaan seuraavasti: "Konservatiivien hallitsemat kunnat aikovat kuitenkin jatkaa rotuerottelua mutta naamioivat sen pääasiassa erilaisiin maksuihin. Sasolburgin valtuusto määräsi maksulliset kausikortit uima-altailleen ja niitä voivat ostaa vain kaupungissa asuvat. Toisessa kaupungissa uima-altaille tulijoiden on näytettävä maksukuitit kaupungin vesi- ja sähkölaskuista", kerrotaan tässä lähetystön tiedotteessa. Witbankissa puolestaan nämä "ulkopaikkakuntalaiset" joutuvat maksamaan 30 markan vakuuden jokaisesta lainaamasta kirjastokirjasta. Tämä on, eikä tuo lähetystöjulkaisu sitä suinkaan kiistä vaan todistaa, rotusyrjinnän laillistamista mutta paikallishallinnossa tehtävin päätöksin.

Väkivallasta ei Etelä-Afrikassa ole päästy eroon. Päinvastoin se on kiihtynyt viime kuukausien aikana. Suomeen välittyneet uutistiedot ovat antaneet sellaisen kuvan, että niiden pääsyynä olisivat mustien keskinäiset erimielisyydet. Asiainhoitaja Hannu Uusi-Videnojan mukaan väkivallan ilmenemismuodot ovat johtaneet spekulatioihin ja arvailuihin ns. kolmannesta voimasta, turvallisuusjoukkoihin kytkeytyvistä ääriaineksista, jotka haluavat väkivaltaa lietsomalla vaikeuttaa hallituksen ja Anc:n käynnistämää sovintoprosessia.

YK:n apartheidin vastaisen erityiskomi-

tean edustajan, YK:n apulaispääsihteerin paikan päällä tekemien havaintojen mukaan joitakin muutoksia on tapahtunut Etelä-Afrikassa. Silti ei vielä ole vapaata poliittista toimintaa. Sen sijaan on poliisin ym. harjoittamaa väkivaltaa, poliittisia oikeudenkäyntejä ja poliittisia vankeja. Hänen mielestään Länsi-Euroopan ei tule ennaikaisesti hyllyttää apartheidin vastaisia toimenpiteitä. On säilytettävä uskottavuus. Prosessi on vielä aikaisessa vaiheessa, ja lisäaskelia tarvitaan. Aikataulu on ehkä 3—4 vuotta. Painostuksen on jatkuttava, oli YK:n apulaispääsihteerin ohje viime marraskuun puolivälissä, ehkä noin viikko pari ennen kuin ulkoasiainvaliokunta mietintönsä valmisteli.

Asiainhoitaja Hannu Uusi-Videnojan mukaan Mandelan osanotolla viime kesänä pidetty Kansainyhteisön eteläisen Afrikan komitean kokous kehotti kansainvälistä yhteisöä pidättämään kaikkinaisesta pakotteiden höllentämisestä Etelä-Afrikan hallitusta kohtaan. Vain pari päivää ulkoasiainvaliokunnan mietinnön valmistumisen jälkeen YK:n yleiskokous kehotti jatkamaan pakotteita. Anc:n kokous vaati niiden jatkamista. Pohjoismaiset ulkoministerit eivät ole pitäneet ajankohtaisena pakotteiden lieventämistä. Ainoa kansainvälinen yhteisö, joka on suuntautumassa pakotteiden höllentämiseen, on EY, ja nyt vihreää valoa näyttää Suomen eduskunnan ulkoasiainvaliokunta.

Miten kädenojennus Etelä-Afrikalle tapahtuu, siinä on sirkustempun makua. Ensimmäinen valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi Norsad-rahaston ja Norsad-sihteeristön perustamista koskevan sopimuksen määräykset, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen, eli valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi tehdyn sopimuksen ja sen A-liitteen sellaisenaan ja huomautuksitta, ja tästä olen täsmälleen samaa mieltä. Näin pitääkin tehdä. Sen sijaan sopimuksen B-liitteen eli Norsad-sihteeristön sääntöjen osalta valiokunta toteaa, että mainitun liitteen 12 kohdan alakohdat d) ja e) eivät ota huomioon eteläisen Afrikan nykyistä tilannetta ja ne on katsottava sanamuodoltaan vanhentuneiksi Etelä-Afrikan tasavallassa tapahtuneen kehityksen johdosta. Tämän perusteella valiokunta ehdottaa, että hallitus antaisi näitä kohtia koskevan selityksen sitoutuessaan sopimukseen.

Mikä on väittämäni mietinnön ristiriitaisuus, jota edellä vertasin sirkustempuun? Se

on mielestäni siinä, että valiokunta katsoo B-liitteen 12 kohdan alakohdat d) ja e) vanhentuneiksi ja nykytilannetta vastaamattomiksi, mutta ehdottaa kuitenkin A-liitteen 11 kohdan alakohtien e) ja f) hyväksymistä sellaisenaan, vaikka ne ovat sanamuodoltaan täsmälleen samat, niissä on täsmälleen samat sanamuodot, ei siinä ole mitään eroa: toisessa sanotaan "rahasto" tai toisessa "sihteeristö", se on ainoa ero. Siis samat sanat todetaan toisessa kohdassa vanhentuneiksi ja nykytilannetta vastaamattomiksi, niin että on annettava selitys, mutta toisessa kohdassa ne eivät ole vanhentuneita ja vastaavat nykytilannetta. Siinä sitä mielestäni onkin selittämistä.

Minulla on sellainen käsitys, että tässä on tapahtunut huomaamattomuus, ainakin itsekin näin myönnän, että on tapahtunut. Osallistuin valiokunnan kokoukseen sinne kesken kutsuttuna. Tulin varmistamaan päätösvaltaa. Luin pikaisesti mietinnön. Kiinnitin huomiota kohtiin, joista edellä puhuin, mutta sen sijaan tähän vertailuun en ehtinyt käydä käsiksi istunnon aikana ja vasta jälkeinpäin olen tämän todennut.

Tästä johtuen, herra puhemies, haluan nyt todeta, että olen halunnut ottaa asian puheeksi ensimmäisen käsittelyn yhteydessä sen vuoksi, että suuri valiokunta voisi korjata tämän mielestäni kömmähdyksen. Se voisi minun mielestäni tapahtua siten, että hyväksytään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäinen ja kolmas ponsi, niin kuin ne on mietinnön loppuun kirjattu, mutta todetaan selityksen antamista koskeva ehdotusponsi tarpeettomaksi ehdottamalla se poistettavaksi. Näin itse arvelen.

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Pohjoismaat ja eteläisen Afrikan alueellisen yhteistyöjärjestön Sadcc:n jäsenvaltiot antoivat jo tammikuussa 1986 Hararessa laajennettua taloudellista ja kulttuuriyhteistyötä koskevan julistuksen. Taloudellista yhteistyötä koskevien tavoitteiden toteuttamista on keskeisesti estänyt vaihdettavien valuuttojen niukkuus Sadcc-maissa. Siitä johtuu se, että ryhdyttiin pohtimaan erityisen Norsad-rahaston perustamista, siis jo vuonna 1986, eli rahaston perustamisen idea on kehitetty jo vuosia sitten arvaamatta ehkä tietenkään, millaiseksi kehitys Etelä-Afrikan tasavallassa ja ete-

läisessä Afrikassa vuoteen 1990 mennessä muotoutuu.

Rahaston perustamista koskevat valmistelut siis käynnistyivät jo 1986. Asiantuntija- ja työryhmävaiheiden jälkeen Pohjoismaat ja Sadcc-maat pääsivät vuoden 1989 alussa yhteisymmärrykseen rahastosta ja sihteeristöstä, ja 1989 jatkettiin sopimustekstien laadintaa.

Norsad-rahasto asettaa vaihdettavaa ulkomaan valuuttaa Pohjoismaista ja Sadcc-maista olevien osapuolten yhteishankkeiden käytettäväksi. Hallituksen esityksen mukaan kuten ed. Lainekin totesi hankkeiden tulee olla sopusoinnussa kyseisten Sadcc-maiden kehitysheitojen ja Pohjoismaiden teollisen kehitysyhteistyön toimintaperiaatteiden kanssa. Tarkoituksena on ollut tukea nimenomaan vientiin suuntautuneita hankkeita, joiden on täytettävä erikseen määritellyt kehitysheidot.

Lisäksi hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että hankkeet edistävät kyseisen Sadcc-maan taloudellista riippumattomuutta ja niillä on myönteinen vaikutus maan kauppa- ja maksutaseeseen. Viimein keskeisenä ehtona on se, mitä ulkoasiainvaliokunnassa on erityisellä kriittisyydellä tarkasteltu: Etusijalle asetettaisiin hankkeet, jotka ovat omiaan vähentämään Sadcc-maiden riippuvuutta Etelä-Afrikan tasavallasta. Me olemme valiokuntakäsittelyssä kiinnittäneet huomiota siihen, että useilla Sadcc-mailla on tänä päivänä Etelä-Afrikan tasavallan kanssa läheiset taloudelliset suhteet. Näitä suhteita monet Sadcc:n jäsenvaltiot ovat halukkaita edelleen syventämään.

Tuon sopimuksen tekemisen jälkeen on edelleen ilmennyt Etelä-Afrikan tasavallassa kehitystä, joka on monilta osin ollut hyvin myönteistä ja joka Suomenkin Etelä-Afrikan ja antiapartheid-politiikan näkökulmasta on omannut sellaisia piirteitä, joita ei voi sivuuttaa. Etelä-Afrikan hallituksen osallisuus Namibian itsenäisyyteen johtaneessa prosessissa oli lopulta hyvin rakentava ja sellainen, että se herätti kansainvälistä luottamusta. Nelson Mandela on vapautettu, ja rotusorron osittainen lieventäminen Etelä-Afrikan tasavallan sisäisessä lainsäädännössä on jo lähtenyt hyvään vauhtiin.

Valiokunta on tämän johdosta katsonut, että Sadcc-maiden taloudellista kehitystä edistettäessä on otettava riittävästi huomioon eteläisen Afrikan taloudelliset realiteet-

tit niin, että poliittisista syistä ei vääristetä Sadcc-maiden talouden luonnollista kehitystä eikä niiden osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön. Rahaston pyrkimys edistää yleisesti Sadcc-maiden taloudellista kehitystä vahvistaa niiden edellytyksiä osallistua kansainväliseen yhteistyöhön.

Alkuperäisen ajatuksen mukainen Sadcc-rahaston toiminta olisi pyrkinyt vinouttamaan Sadcc-maiden luontevaa taloudellista kehitystä. Se olisi heikentänyt niiden edellytyksiä osallistua terveellä tavalla kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön ja kansainväliseen työnjakoon, mikä on eurooppalaisen yhdentymisen keskeisiä periaatteita. Miksi me olisimme tukemassa eteläisessä Afrikassa sellaista talouskehitystä, jota me emme ole omassa maanosassamme itsemme kohdalla olleet valmiita tukemaan.

Se politiikka, joka Norsad-rahaston alkuperäisen idean mukaan olisi tukenut Sadcc-maiden omavaraistaloutta, riippumattomuutta muista, olisi merkinnyt albanisoitumista, jota termiä me eurooppalaisen integraatio-keskustelun tiimoilla olemme käyttäneet. Tämän vuoksi tätä esitystä on tarkasteltu hyvin kriittisesti ja siihen on tehty omat reunahuomautukset.

Valiokunta on tässä yhteydessä voinut myös tiiviisti seuraamansa Etelä-Afriikka-politiikan osalta lausua laajemminkin, ja valiokunta on todennut, että Etelä-Afrikan tasavallassa jo tapahtuneen kehityksen johdosta hallituksen tulisi harkita sellaisia toimenpiteitä, jotka tukevat myönteistä kehitystä. Näistä toimenpiteistä käytiin valiokunnassa keskustelua ihan konkreettisellakin tasolla. Kun tiedotusvälineet ovat minulta tältä osin kysyneet, mitä näillä toimenpiteillä voitaisiin tarkoittaa, niin olen maininnut mielestäni keskeiset kohdat: taloudellisten sanktioiden asteittainen purkaminen ja toisaalta kannustavat, palkitsevat keinot kuten diplomaattisten suhteiden tason nostaminen. Nämä valiokuntakeskustelussa olivat esillä, mutta näitä ei ole valiokunta halunnut hallitukselle ohjeeksi kirjata. Tällaisista vaihtoehdoista on kysymys.

Ulkoasiainvaliokunta on katsonut, että sopimuksen B-liitteen, ja ed. Laineen ehkä tyytyväisyydeksi voin tässä lisätä, että kyllä myös A-liitteen, eräät kohdat eivät ota huomioon eteläisen Afrikan nykyistä tilannetta asettaessaan hankkeen tuettavuutta arvioi-

taessa etusijalle riippumattomuuden Etelä-Afrikan tasavallasta.

Me olemme myös todenneet sen, että ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että kun hallituksen sopimukseen sitoutuu, se antaa selityksen, jolla pyrittäisiin välttämään valiokunnan mietinnössä mainittu sidonnaisuus siihen, että me kytkisimme oman suvereenin liikkumavaramme muiden Pohjoismaiden ja Sadcc-maiden kantoihin. Tämä sopimus sisältää tällaisen kyseenalaisen kohdan.

On totta, mitä ed. Laine totesi, mutta ehkä hän nyt tarpeettomasti tekee siitä suurta poliittista ristiriitaa, että valiokuntakäsittelyssä on tapahtunut se huomaamattomuus, että A-kohdan sanamuodot, jotka ovat yhteneviä B-kohtaan, on ollut tarkoitus myös samalla tavoin käsitellä. Siitä valiokunnan taholta on jo ulkoasiainministeriölle tehtykin ilmoitus, että tätä me olemme tarkoittaneet. Ehkä suuri valiokunta voi tapahtuneeseen huomaamattomuuteen, niin kuin ed. Laine aivan oikein totesi, myös kiinnittää huomiota.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En puutu tähän muotoasiaan. Ed. Laine on tehnyt joululoman aikana tarkkaa työtä, ja se on ihan hyvä. Tätä asiaahan käsitteli valiokunnan puheenjohtaja ed. Aaltonen. Mutta ihan muutamia sanoja ed. Laineen epäilyksistä Etelä-Afrikan kehityksen suhteen.

Etelä-Afriikka on merkittävällä tavalla avannut mahdollisuuksia apartheid politiikasta luopumiseen aivan niillä perusteilla, mitkä ed. Aaltonen äsken mainitsi. Se, että apartheid politiikasta pois siirtyminen ei ole edennyt oikealla ja riittävällä tavalla, johtuu pelkästään siitä, että Afrikan musta väestö ei tunne demokratian sääntöjä eikä ole vastapuolena kykenevä vielä tänä päivänä valitetavasti keskustelemaan demokratian säännöistä ja apartheid-politiikasta luopumisesta. Tästä on kysymys tässä asiassa.

Mitä tulee Sadcc-maihin, kuten valiokunnassa on puhuttu, niin niille on erinomaisen tärkeätä, että niillä on taloussuhteet ja siihen liittyen tietysti muutkin suhteet Etelä-Afrikan kanssa kunnossa. Näinhän tänä päivänä on. Me emme täällä edes tiedä, miten tärkeä yhteistyökumppani Etelä-Afriikka näille maille on. Jos me tarpeettomasti ja jatkuvasti muuttamatta millään tavalla kantaamme ke-

hityksen mukaan pidämme Etelä-Afrikkaa samalla tavalla taloussaarrossa kuin aikaisemminkin, se ei ole perusteltua, koska se on vahingollista koko tämän alueen yleiselle kehitykselle. Emme voi katsoa yksinomaan Etelä-Afrikkaa, meidän täytyy katsoa myös niitä kehitysmaita, jotka ovat Etelä-Afrikan ympärillä ja joille yhteistyö Etelä-Afrikan suuntaan on tärkeää ja hyödyllistä.

Ed. Laine: Herra puhemies! En minä ole milloinkaan kuullut aikaisemmin suomalaisen kansanedustajan väittävän, että Etelä-Afrikassa vallitseva apartheid, rotusyrjintä, johtuisi siitä, että mustat eivät ole riittävän demokraattisia. Sehän on siellä maan perustuslakiin kirjoitettu eikä mustilla ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa perustuslain sisältöön, ei ole tänään eikä aikaisemmin, toivottavasti on tulevaisuudessa. Turhaa on asettaa Afrikan väestön valtaenemmistöä vastuuseen siitä, että siellä valkoinen valta on rotusyrjintää harjoittanut. Toivottavasti ed. Aittoniemi kuitenkin suostuu toimimaan siihen suuntaan, että siellä rotusyrjintä voitaisiin saada pois.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! On hyvä, että aloitellaan näin reippaasti tätä viimeistä kuukautta.

Ei minulla ole mitään sitä vastaan, että Etelä-Afrikasta apartheid-politiikka poistuu kokonaan. Tämähän on välttämättömyys, ja siihen suuntaanhan on tietysti toimenpiteillä pyritty, mutta niin kauan kuin musta väestö ei pysty keskustelemaan valkoisen väestön ja valtaa pitävien kanssa, vaan tappelee keskenään keihäillä ja puukoilla siinä vaiheessa, kun mahdollisesti orastava demokratian tie olisi avoinna, eihän tällaisten neuvotteluosapuolten välillä tule mitään konkreettista sopimusta eikä kehitystä myöskään perustuslain muuttamisen suuntaan. Se on toinen asia, siihen toivotaan tietysti erinomaisen hyvää ratkaisua, mutta se edellyttää sitä, että myös värillinen väestö siellä saa rivinsä kuntoon ja pystyy päättämään, kuka heitä edustaa nimenomaan heidän kansanosansa suunnasta.

Nyt oli kysymys lähinnä taloussaarrosta, jossa pitää tarkkaan arvioida ja katsoa, millä tavalla me parhaiten edistämme kehitystä koko alueella emmekä vahingoita sitä. On hyvin helposti niinkin, että jos pidämme

koko ajan kiinni niistä päätöksistä, jotka vuosia sitten tehtiin, me saatamme vahingoittaa tätä kehitystä, jos sitä ei tarkastella joka vuosi, joka kuukausi ja joka viikko uusin silmin.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Ed. Aittoniemen lausunnosta kyllä näkee, että kun hän pitää kaikkia mustia samannäköisinä, niin hänen mielestään heidän kaikkien pitäisi kiltisti olla myös samaa mieltä asioista. (Ed. Aittoniemi: On niissä erilaisiakin!) Sen lisäksi, että apartheid tuntee mustat, niin mustien, värillisten, aasialaisten, joita nimityksiä siellä käytetään valtaväestöstä, keskuudessa on erilaisia käsityksiä politiikasta, aivan niin kuin meillä valkonaamoillakin on. Siellä saatetaan olla niin paljon eri mieltä asioista kuin minäkin olen ed. Aittoniemen kanssa eri mieltä. Me emme onneksi tappele keihäin tai puukoin. Valitettavasti siellä myös esiintyy väkivaltaa, ja se johtuu pääasiassa juuri siitä, että väkivalloin apartheidia on ylläpidetty ja pieni valkoinen vähemmistö on hallinnut Etelä-Afrikkaa.

Totta kai me olemme kaikki samaa mieltä siitä, että niiden toimien, joita tässäkin yhteydessä me haluaisimme Sadcc-maissa toteutettavan, pitäisi edesauttaa apartheidin poistumista, edesauttaa koko eteläisen Afrikan kehittymistä niin taloudellisesti kuin poliittisesti ja kulttuurisesti. Mutta sellaisilla asenteilla, mitä ed. Aittoniemi edustaa, olot eivät siellä kyllä ilmeisesti parane, jos tällä tavalla suhtaudutaan siihen väestöön, jonka kuitenkin pitää ottaa vastuu Etelä-Afrikan kehityksestä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

4) Ehdotus laiksi aluevaihdosta valtion ja Pelkosenniemen kunnan välillä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 309
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 92

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 92.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Ehdotukset laiksi koiraverosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 298

Lakialoitteet n:ot 63 ja 82

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 35

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 35.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

6) Ehdotus laiksi Urho Kekkosen kansallisuiston rajauksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 308

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 36

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 36.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

7) Ehdotukset laeiksi työsopimuslain muuttamisesta, työsopimuksen irtisanomismenettelystä annetun lain kumoamisesta ja työtömyysturvalain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 291

Toivomusaloite n:o 1042/1987 vp.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 59

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 59.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Työelämään liittyvästä lainsäädännöstä

on valitettavasti vähän eduskunnassa viime aikoina puhuttu, vaikka hallituksen esityksiä on kyllä ollut käsittelyssä. Näissä esityksissä on yleensä ehdotettu pienempiä tai suurempia parannuksia. Surullista on kuitenkin, että tuntuu siltä, että niillä ei ole mitään merkitystä käytännön työelämässä. Kun kuuntelee esimerkiksi sosiaalivaliokunnassa asiantuntijoina olevien henkilöstöedustajien puheita, saa sen käsityksen, että työelämää johdetaan tsaarinaikaisin menetelmien, autoritäärisin ottein, ikään kuin henkilöstö ei itse kykenisi lainkaan ajattelemaan.

Näinhän asia ei ole, koska nykyään ihmisillä on entistä parempi koulutus ja näin ollen myös mahdollisuus itse arvioida tilanteet. Henkilöstö on myös kiinnostunut oman työpaikkansa kehittamisestä. Ennen kaikkea he ovat kiinnostuneita oman työnsä säilyttämisestä tulevaisuudessa. Siinä mielessä heillä olisi valmius rakentavasti olla mukana luomassa suunnitelmia, miten säilytetään työpaikat. Tämä ei monessakaan tapauksessa ole mahdollista.

Hallituksen esitys koskee irtisanomismenettelyä. Nyt kumotaan se laki, mikä muutama vuosi sitten tehtiin. Silloin jo totesimme, että laki ei tule toimimaan, se on erittäin monimutkainen ja tulee johtamaan oikeuden menetyksiin. Hallituksen esityksen perusteissa nyt todetaan juuri samat seikat. Nyt lakia esitetään kumottavaksi ja palataan työsopimuslain säännöksillä säätämään tätä.

Tämä on parannus nykytilanteeseen. Olemme esittäneet muutamia korjauksia, koska tämä ei riitä, vaan tarvitaan vielä suurempaa remonttia työsopimuslain muuttamiseksi. Yksityiskohtaisesti perustelen muutosehdotuksemme toisessa käsittelyssä.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! On totta, että työelämässä tapahtuu tänä päivänä hyvin paljon. On yllättävää, että eduskunta ei ole käynyt siitä viime aikoina keskustelua. Se on ehkä hukkunut näihin suurempiin kysymyksiin, jotka tapahtuvat valtakunnan rajojen ulkopuolella. Tämä on hyvin tärkeä alue, ja tästä kannattaisi täälläkin käydä enemmän keskustelua, millä tavoin aiotaan hoitaa työpaikoilla ongelmia, jotka tällä hetkellä näyttävät koko ajan pahenevan meillä kotimaassakin. Kun ajatel-

laan sitä menettelyä, mikä tänä päivänä hyvin useasti on työpaikoilla, että saneeraukset ja fuusiot tulevat hyvin nopeasti, jopa yhden yön aikana, niin millä tavoin henkilöstö voi vaikuttaa asemaansa tai tulevaisuuteensa, ellei se pääse toimintaan riittävän ajoissa mukaan? Niissä yrityksissä, joissa riittävän ajoissa henkilöstö on päässyt vaikuttamaan asioihin, yleensä ei ole syntynyt ongelmia, vaan ne on pystytty yhteistyössä hoitamaan ja ratkaisemaan ilman minkäänlaista tuskaa.

Sosiaalivaliokunta on mietinnössään kiinnittänyt moniin ongelmakohtiin huomiota. Se ei paljon auta, jos hallitus ei ole näitä asioita syvällisesti ja vakavasti ottanut. Tällä hetkellä on se tilanne, että työttömyys pahenee ja nähtävästi tulee lähikuukausina myös pahenemaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

8) Hallituksen esitys n:o 319 laeiksi lasten päivähoitosta annetun lain 11 a ja 31 §:n sekä lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kannattaa sitä, että alle kouluikäisten lasten oikeus päivähoitopaikkaan säädetään ns. subjektiiviseksi oikeudeksi eli jokaisella lapsella ennen kouluun menoa on oikeus saada päivähoitopaikka joko kunnallisessa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Ehdotus, mikä nyt on käsittelyssä, on osa talous- ja tulopoliittista kokonaisratkaisua vuosille 1990–91. Tämäkin liittyy siis läheisesti työelämään. Työssä käyviä äitejä ja miksei myös isiä kiinnostaa se, miten he

saavat lapsensa hoidetuiksi. Tämä on ollut erittäin suuri ongelma lapsiperheille tähän saakka. On syytä antaa tuki sille, että subjektiivinen oikeus nyt toteutetaan. Siitä huolimatta tähän jää myös kriittisen huomauksen aiheita.

Ensimmäisenä kritiikin kohteena voi esittää sen, että laki on tulossa voimaan vasta vuoden 1995 elokuun alusta. Siihen on kovin pitkä aika. Kun päivähoitolaki on ollut jo parikymmentä vuotta voimassa ja kun alkuun oli tavoitteita, että jo tähän mennessä kaikilla lapsilla päivähoitopaikka olisi, niin tavoite ei ole kovin kunnianhimoinen. Päinvastoin siinä jo aikaisemmin periaatteellisella tasolla päätettyjen tavoitteiden toteuttamista vain siirretään. Sen vuoksi lain voimaantulon aikataulun kiirehtimistä olisi syytä valiokunnan käsittelyssä vielä harkita, jos tämä olisi mahdollista, esimerkiksi saattamalla laki voimaan 1.1.1993, johon ajankohtaan hallitus esittää uudistuksen, että subjektiivinen oikeus valita päivähoito tai lasten kotihoidon tuki ulotettaisiin nelivuotiaisiin saakka, siis lisättäisiin yhdellä ikäluokalla nykyisestä.

Kunnalliset keskusjärjestöt ovat voimakkaasti vastustaneet lain säätämistä. Heidän pelkonsa on, että tämä johtaa siihen, että muut kunnalliset palvelut kärsivät ja erityisesti vanhusten huollon kehittäminen kärsii. Kun tiedämme, että hoitopalveluja tarvitsevien vanhusten määrä on kasvamassa, laki ei saa johtaa siihen, että muitten palvelujen kehitystä hidastetaan. Sen vuoksi tarvitaan myöskin muualla toimenpiteitä, joilla muut palvelut voidaan hoitaa. Koko valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon viisivuotissuunnitelmaa on laajennettava niin, että myöskin vanhusten huoltoa voidaan kehittää.

Kunnalliset keskusjärjestöt kritisoivat esitystä sillä perusteella, että tällä kavennetaan, rajoitetaan kuntien itsehallintoa. Kun säädetään subjektiivinen oikeus tässä tapauksessa päivähoitopaikkaan, niin kunnalliset keskusjärjestöt katsovat, että se rajoittaa kuntien itsehallintoa. Mielestäni tämä on aika huono perustelu vastustaa tätä oikeutta.

Kuntien kantaa voi ymmärtää ainoastaan siltä kannalta, että esityksessä ei ole ehdotuksia siitä, että kunnille aiheutuvia lisäkustannuksia korvattaisiin valtion toimesta. On tarpeellista, että näin tapahtuisi. Nyt hallitus aikoo rahoittaa valtiolle tulevat lisäkustannukset kotihoidon tuen laajentamisen osalta

siten, että kun nyt 3—7-vuotiaan lapsen elättämisestä myönnetään lapsenhoitovähennys valtion verotuksessa, niin tästä kolmivuotiaiden ikäluokka poistetaan, ja säästyvällä 150 miljoonalla markalla valtio rahoittaa kotihoidon tuesta aiheutuvan valtionosuuden lisäyksen. Mutta mitään ei ehdoteta siihen, millä tavalla kuntien kasvaviin menoihin voitaisiin saada valtionosuutta.

Jo silloin, kun perhepoliittinen lainsäädäntöpaketti eduskunnassa viitisen vuotta sitten säädettiin, SKDL:n eduskuntaryhmä esitti, että kunnille olisi maksettu korotettua valtionosuutta vuoteen 90 saakka. Samaa järjestelyä tulemme varmasti tässä yhteydessä ehdottamaan, koska on selvä, että kunnille tästä aiheutuu monessa tapauksessa vaikeuksia, kun valtio muutenkin on pienentänyt valtionosuuksia ja suunnittelee uudella valtionosuuksijärjestelmällä mahdollisesti vielä lisää vaikeuksia kunnille. Nyt on arvioitu, että kotihoidon tuki eräissä kunnissa, joissa on runsaasti monilapsisia perheitä, aiheuttaa jo yhden pennin paineen veroäyriin, muodostaa yhden pennin kunnan veroäyristä. Laajenuksen arvioidaan nostavan vaikutuksen kahteen penniin. Kun kunnilla on huolehdittavana myös vanhustenhuolto ja monet palvelutehtävät, on kohtuullista, että kunnille myönnetään lisätukea valtion toimesta velvoitteiden toteuttamiseen.

Esitykseen sisältyy myös se puute, että hoitovapaata ei ehdoteta laajennettavaksi nelivuotiaisiin saakka, vaikka kotihoidon tuki ulotetaan tähän ikäryhmään asti. Olisi johdonmukaista, että ikäraajat olisivat yhdenmukaiset.

Viimeisenä asiana tässä yhteydessä haluan tuoda esille maksujärjestelmän. Silloin kun perhepoliittista pakettia sosiaalivaliokunnassa säädettiin, määrättiin että Kela hoitaa maksatuksen, mutta kunnat tekevät laskelmat. Silloin jo tiedettiin, että tämä on varsin torso järjestely, mutta siinä vaiheessa ei parempaan järjestelmään päästy. Nyt tuntuu siltä, kun asiantuntijoita jo alettiin valiokunnassa kuulla, että sosiaali- ja terveysministeriössä tämä ongelma on kokonaan unohtunut. Onneksi kuntien keskusjärjestöissä sitä ei ole unohdettu. Hallituksen olisi aika tuoda esitys, jolla tämä asia hoidettaisiin kuntoon niin, ettei turhia hallintokuluja aiheudu. Nyt tästä kunnille aiheutuu 15 miljoonan markan hallintokulut. Ne maksoivat Kelalle suurin

piirtein 15 miljoonaa markkaa vuodessa, että se hoitaa maksatuksen. Tämä ei ole järkevää. Olemme olleet sitä mieltä, että Kelasta tulisi kehittää sosiaaliturvalaitos, joka hoitaisi perusturvatehtäviä. Tässä vaiheessa lieene paikallaan selvittää, mikä on kunnan kannalta järkevin menettely, onko mahdollista kunnan hoitaa asiat joko omana toimintanaan tai Kelan toimesta.

Ed. Renko merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri Hämäläinen: Herra puheemies! Kuunneltuani ed. Stenius-Kaukosen äskeisen puheenvuoron en kyllä ollut ihan varma, oliko se loppujen lopuksi lasten puolesta vai kuntien puolesta. En malta kuitenkaan olla kertomatta eräästä kokeuksesta, joka minulle sattui niihin aikoihin, kun tämä esitys eduskunnalle annettiin. Minua tuli haastattelemaan toimittaja, joka kertoi haastattelun aluksi, että hän oli varannut ajan tullakseen kysymään, miksi ministeri niin itsepintaisesti ajaa läpi lakiesitystä, jolla ei ole pienintäkään läpimenomahdollisuutta. Mutta aihe muuttui sillä välillä, kun hallitus oli antanut tämän lakiesityksen eduskunnalle, ja haastattelun kysymyksetkin vaihtuivat sen mukaan.

Halusin tällä kertoa, että asia ei ole ollut ollenkaan yksinkertainen eduskuntaan saat-
taa. Oikeastaan moni asia on kulminoitunut juuri siihen samaan kritiikkiin, joka toistui ed. Stenius-Kaukosen puheenvuorossa.

Ed. Stenius-Kaukonen arvosteli lain voimaantuloa liian hitaaksi. On ollut tarpeen antaa kunnille aikaa järjestää päivähoitopaikat, joita tällä lailla subjektiivisina oikeuksina ollaan takaamassa. Näin tehtiin silloin, kun alle kolmivuotiaille säädettiin subjektiivinen oikeus, ja näin on tietysti tarpeen tehdä nytkin.

Ilmeisesti valiokunta on aloittanut asiantuntijoiden kuulemisen asiasta, koska kunnallisten keskusjärjestöjen kritiikki oli myös valiokunnan jäsenten korviin kantautunut. Kunnat ovat sanoneet, että tällä lailla rajoitetaan kuntien vapautta, kuntien itsemääräämisoikeutta. (Ed. Stenius-Kaukonen: Sitähän juuri kritikoin!) — Näin ymmärsin.

Haluan omasta puolestani myös sanoa, että lähtökohtana ja näkökulmana lakiesi-

tyksen laatimisessa ovat olleet lasten oikeudet, perheiden oikeudet, lasten tasavertaiset oikeudet kaikilla alle kouluikäisillä ikään ja kotipaikkaan katsomatta ja toisaalta tuki lapsiperheille siinä muodossa, että ongelmana tällä hetkellä monilla lapsiperheillä on juuri se, miten käytännössä nämä hoitojärjestelyt toteutetaan. Monille perheille tämä asia ei ole autettu yksinomaan rahalla, vaan tarvitaan ne auttavat ja hoitavat ja hoivaavat kädet.

Sen vuoksi sosiaali- ja terveysministeriössä on pidetty hyvänä tätä ratkaisua, joka toisaalta takaa valinnan mahdollisuuden pienimmille lapsille nelivuotiaaseen saakka tehdä valinta kotihoidon tai päivähoidon välillä ja varttuneemmille lapsille subjektiivisen oikeuden päivähoitoon.

Minä arvelisin, että siinä vaiheessa, kun tämä laki on toteutumassa, meillä ehkä paremmin näkyy jo se suuntaus, joka tällä hetkellä jo aivan selvästi ilmenee perheiden ratkaisuissa. Näyttää siltä, että yhä useammat perheet, joissa on pieniä lapsia, näitä kaikkein pienimpiä, haluavat ja valitsevat mielellään tukea voidakseen hoitaa lasta kotona. Yhä useammat, joissa on hiukan isompia lapsia, taas haluavat kasvatuksellisesti virikkeellisesti hyvän ympäristön, jossa ammattitaitoiset kasvattajat ovat antamassa hoidon ja hoivan lisäksi myös kasvatuksellisia virikkeitä.

Uskoisin, että nämä trendit tulevat vahvistumaan myös tulevaisuudessa. Sen vuoksi pitäisin tätä kombinaatiota, jossa subjektiivinen oikeus päivähoitoon tai kotihoidon tukeen taataan nelivuotiaille saakka ja päivähoito kaikille alle kouluikäisille, erittäin hyvänä, ja se näyttäisi vastaavan tällä hetkellä nimenomaan perheiden toivomuksia.

On epäilty, että tämä esitys on liian kunnianhimoinen, että kunnat eivät selviä siitä. On pelätty juuri sitä, että eri väestöryhmät asettuvat vastakkain. Tässä melkein niin kuin muissakin asioissa toteaisin, että vastakkainasettelu on tuhoisaa, vastakkainasettelu ei palvele sen paremmin vanhusten kuin lastenkaan asiaa. Usein on niin, että ne, jotka kaikkein kernaaimmin tätä vastakkainasettelua harjoittavat ja sillä pyrkivät jonkun ryhmän oikeuksia tai etuisuuksia kaventamaan, ovat kaikkein haluttomimpia antamaan etuisuuksia millekään muullekaan ryhmälle. Ne, jotka puhuvat lasten puolesta,

puhuvat yleensä myös vanhusten puolesta.

Minusta suomalaisen sosiaalipolitiikan tulevaisuutta, hoidon ja hoivan tulevaisuutta sekä resurssien riittämistä, ei pidäkään tarkastella pelkästään sosiaalitoimen sektorista. Minä tiedän ihan yhtä hyvin kuin arvoisat edustajakollegat, että kasvu on pysähtymässä ja me joudumme monella tavalla tarkastelemaan resurssejamme. Mutta tarkastelua ei voi tehdä pelkästään yhden sektorin sisällä ja tasapainottaa siellä tilannetta. Tarkasteluun pitää ottaa koko yhteiskunta laajemminkin. Jos me haluamme, että meidän lapsemme, vanhuksemme ja sairaamme hoidetaan ja hoivataan, niin meidän täytyy jatkossa, myös hitaamman taloudellisen kasvun aikana, pysyä ohjaamaan lisäresursseja tälle alueelle. Jos tällaisen yhteiskuntapoliittisen valinnan teemme niin kuin olen ymmärtänyt, että läntisenä sivistysvaltiona olemme päättäneet tehdä, silloin resursseja täytyy voida ohjata muilta yhteiskuntapolitiikan aloilta perusturvaan, ihmisten hoitamiseen ja hoivaamiseen.

Sitä paitsi päivähoidon tilanne ei ole ollenkaan niin ongelmallinen kuin esimerkiksi kuntien epäilyistä ja kritiikistä olisi voinut päätellä. Olen pyrkinyt saamaan viimeisimpiä tilastoja ja selvityksiä toteutuneista päivähoitopaikoista. Ne kertovat, että viime vuoden aikana päivähoitopaikkoja on arvioitu valmistuneen noin 8 000 ja se nostaa koko paikkamäärän arvioiden mukaan yli 220 000:n koko maassa. Mikä kaikkein valoisinta: kaksi kolmasosaa kunnista on pystynyt toteuttamaan päivähoidon tai lastenhoidon järjestelyt ylimalkaan niin, että päivähoitajononja niissä ei ole lainkaan. Päivähoidon ongelmia koe-taan enää noin kolmasosassa kuntia, kaikkiaan noin 150 kunnassa, joissa vielä on vajuasta.

Kokopäivähoitoa jonottaa tällä hetkellä — itse asiassa luku on huhtikuulta, jolta on viimeiset tilastot saatu — 11 000 lasta. Hoitopaikkojen vajuus on lähinnä keskittynyt Uudellemaalle ja Hämeeseen. Julkisessa keskustelussa korostuu tiedonvälityksen pääkaupunkiseutukeskeisyys niin, että jos me luemme pelkästään pääkaupungin medioita, jotka kertovat tämän alueen päivähoidon tilanteesta, täällä olevista jonoista ja henkilöstöpulasta, meille syntyy sellainen kuva, että ongelmat koskisivat koko maata. Näin ei ole, ja tämän olen voinut myös ilokseni

havaita, kun olen eri puolilla maata liikunut.

Olen erilaisten selvitysten perusteella myös saanut omakohtaisiin havaintoihini vahvistuksen: alle kouluikäisten lasten päivähoito on kunnossa 67 prosentissa suomalaisia kuntia. Tämä antaa minusta uutta rohkaisua käsittelyssä olevan lakiesityksen puolustamiseen ja sen seikan esiintuomiseen, että vain tällä tavalla, subjektiiviset oikeudet takamalla, me voimme varmistaa sen, että meidän maassamme lapset tulevat hoidettua ja hoivattua. Päivähoitolaki oli maassa voimassa 70-luvun alkupuolelta saakka ja alle kolmivuotiaiden osalta päivähoitopaikat järjestivät lopullisesti vasta, kun subjektiivinen oikeus heidän kohdaltaan astui voimaan. Sama koskee nyt varttuneempia lapsia.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ministeri Hämäläinen selvitti päivähoiton nykyistä tilannetta ja mainitsi mm. useampaan kertaankin subjektiivisesta oikeudesta päivähoitopalveluihin. Haluaisin ministerille kuitenkin muistuttaa siitä, että päivähoitopalvelujen kohdalla eriarvoisuus palvelujen käyttöön on sikäli suuri, että lasten kotihoidon tukijärjestelmää edelleen rasittaa se, että se ei korvauksiltaan ole todellinen vaihtoehto, vaikka hyvin muistamme sen, kuinka sitä syksyllä budjetin auki repimisen yhteydessä niiden neuvottelujen tuloksena korotettiin. Vieläkään se ei läheskään vastaa sitä tasoa, mikä sen tulisi olla.

Kun otetaan huomioon eri vaihtoehtojen kustannukset, niin kansantaloudellisestikin olisi järkevää saattaa tämä vaihtoehto myös tasavertaiseksi muiden päivähoitopalvelujen kanssa. Totta kai perheet sen jälkeen valinnan suorittavat, mutta valintatilanteessa järjestelmä ei toimi, koska läheskään kaikki, jotka haluaisivat kotihoidon tukivaihtoehdon valita, eivät tänä päivänä sitä valitse taloudellisesti mahdollisena. Tässä mielessä olisin toivonut, että kun päivähoitojärjestelmää kehitetään eteenpäin, sen rinnalla huolehdittaisiin myös näistä kustannuksista. Se on ihan yhtä tärkeää tämän järjestelmän toimivuudelle.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! Pari asiaa: Ensinnäkin voi olla varsin hyvin yhtä mieltä ministerin kanssa siitä, että kysymys on lasten ja lapsiperheiden eduista, mutta

päinvastoin kuin ed. Anttila kertoi, että kotihoidon tuella tapahtuva hoito ei ole tasavertainen, kyllä sen voidaan keskimäärin katsoa olevan kalliimpi vaihtoehto lasta kohden eikä perhettä kohden. (Ed. Pekkarinen: Millä tavalla laskien?) — Toisella tavalla kuin ed. Pekkarinen ollenkaan yrittääkään ymmärtää. Ymmärtää kyllä, mistä on kysymys, mutta kunhan nyt huutelee.

Käytännössähän tämä kuntien päänsärky johtuu pääosin siitä kustannusvaikutuksesta, mistä ed. Stenius-Kaukonen kertoi. Toinen asia, mikä kuntia rasittaa ja tulee rasittamaan sekä aiheuttamaan päänsärkyä, on se, että työttömyyden kasvaessa pienten lasten äidit helposti ja helpommin jäävät kotiin lastaan hoitamaan, kun muutoinkin ovat työttömiä eivätkä muutakaan hoitomuotoa käytä. Täystyöllisyyden aikana kuntien on kuitenkin järjestettävä nämä hoitopaikat, ja kun työttömyys alkaa kasvaa, hoitopaikkoja on tyhjiillään. Tästä aiheutuu ymmärrettävästi tyhjäkäyntiä ja ärtymystä kaiken kaikkiaan.

Kokonaan eri asia on pääkaupunkiseudun tilanne, jossa työllisyystilanne on vakaa eli on jonkin asteista työvoimapulaa kaiken matkaa. Täällä ongelmaa ei sillä tavalla tunneta, eivätkä pääkaupunkiseudun kunnat oikeastaan näin ollen olisi oikeutettuja kauheasti arvostelemaankaan.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ministeri Hämäläinen, puhuin lasten ja vanhusten puolesta. En puhunut kuntien puolesta. Ministerin kannanoton voin ymmärtää ainoastaan sitä taustaa vasten, että hän ei todennäköisesti kuullut puheenvuoroni alkuosaa, jossa ensimmäisenä totesin, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kannattaa subjektiivista oikeutta lasten päivähoitopaikan saamiseen. Tämä on mielestämme erittäin tärkeää. Mielestäni näin selkeään asiaan ei tarvitse kovin monta sanaa ja pitkiä selityksiä kuluttaa. Lähtökohta on hyvä.

Kritikoin kuntien kannanottoja, jotka mielestäni ovat ällistyttäviä. Osittain ja ainoastaan niiltä osin niitä voi ymmärtää, kun on puhe juuri kustannuspuolesta. Kuten totesin, niin jo aikaisemmin, kun subjektiivinen oikeus ulotettiin kolmivuotiaisiin asti, me esitimme, että kunnille tulisi antaa lisävaltionosuus, jotta asia voitaisiin hoitaa.

Kun valtio viime aikoina on kiristänyt

kuntien tilannetta monilla tavoilla, esimerkiksi pakottamalla kunnat maksamaan 3—4 prosenttia korkeampaa sosiaaliturvamaksua kuin yksityiset työnantajat, mikä on ällistytävää toimintaa hallitukselta, niin kyllä mielestäni talouskysymyksessä on aihetta puhua kuntien puolesta. Eivät kunnat ole mitään esineitä, vaan ne ovat ihmisten muodostamia yhteisöjä, ja kuntalaiset maksavat veroina ne markat, mitä tarvitaan kuntien palvelujen pyörittämiseen. Tältä osin puhuin kuntalaisien puolesta.

Mielestäni on erittäin tärkeää ja haluan vielä toistaa sen, että vanhuksia ja lapsia ei saa panna vastakkain, nimenomaan myös vanhustenhuollosta on huolehdittava.

Ministeri Hämäläinen: Herra puhemies! Olin hyvin iloinen, että kuulin ed. Stenius-Kaukosen täydennyksen. Voi olla, että minulta jäi puheen johdanto kuulematta. Luulin olleeni salissa puheenvuoron alusta saakka. Päätin joka tapauksessa käyttää puheenvuoron vielä uudelleen sen vuoksi, että tässä puhuttiin vaihtoehtoista. Ed. Anttila kiinnitti huomiota nimenomaan siihen, että kotihoidon tuki ei ole todellinen vaihtoehto. Jää aina tietenkin miettimään mille.

Tällä hetkellä, kun me voimme laskea jo kotihoidon tuen kustannukset kotihoidon tuen saajaa kohti ensi syksyn tasossa, josta on tehty päätökset, laskelmat osoittavat, että kotihoidon tuki on silloin jo selvästi saajaa kohti reilusti yli 2 000 markan ja menee keskimäärin kahteen ja puoleen tuhanteen. Kotihoidon tukeen useilla saajilla tulee paitsi perusosa myös lisäosa ja aika monelle vielä sisarkorotustakin.

Minusta kotihoidon tuen voisi rinnastaa nimenomaan päivähoidon kustannuksiin, ja päivähoidon kustannukset, kun ottaa huomioon, että päivähoidosta maksetaan käyttäjämaksuja, saattavat jäädä lasta kohti jopa pienemmäksi. Puhumattakaan siitä, että vanhemmilta tulee vielä verotuloja kunnalle. Jos päädytään kokonaistaloudellisiin, kansantaloudellisiin ja kunnallistaloudellisiin arvioihin, niin tulokseksi saattaa tulla sen tyyppisiä arvioita, mihin ilmeisesti ed. Rantanenkin oli päätyvässä.

Minusta asiaa tietysti pitää tarkastella ennen kaikkea perheiden kannalta, ja kernaasti suon perheille valinnan mahdollisuuden, mutta jos me puhutaan siitä, että pitäisi

olla tukea, joka korvaa palkan, niin silloin se pitäisi kohdistaa toisella tavalla. Silloin se pitää kohdistaa niille, jotka ovat kotona hoitamassa lapsia. Tällä hetkellä on ennen kaikkea korotettu perusosaa, joka suuntautuu kaikille, myös niille perheille, joissa molemmat vanhemmat ovat työssä ja jotka ostavat päivähoitopalvelut yksityiseltä. Silloin tietysti me maksamme oikeastaan kotihoidon tukena ruhtinaallisesti enemmän kuin yksityinen päivähoito maksaa. Tästä voi tehdä hyvin monenlaisia vertailuja, ja yhteenvedonomaaisesti haluaisin tiivistää vielä, että jos yhteiskunnalla on varaa kotihoidon tuen kehittämiseen, niin minusta silloin pitää hyvin tarkoin ottaa sen kohdentaminen huomioon. Tuki on kohdistettava nimenomaan niille perheille, joissa toinen vanhemmista hoitaa lapsia kotona, joissa tulotaso on näin ollen jäänyt pienemmäksi.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Mielestäni perheitten tärkein tukimuoto on päivähoidosta huolehtiminen sekä kotihoidon tuen että päiväkotipaikkojen avulla. Siinä mielessä nyt tehty lakiesitys on erinomainen parannus lapsiperheiden kannalta. Siitä huolimatta mielestäni tässä yhteydessä sopii myös pohdita, mikä on vanhushuollon kohtalo, kun esillä oleva lakiesitys tulee lisäämään joka tapauksessa kuntien velvoitteita ja kustannuksia. Samanaikaisesti vanhushuollon tarpeet kasvavat valtavasti, ja jos kokonaiskakua, mistä sosiaalipoliittisia palveluja hoidetaan kunnissa, ei lisätä, niin silloin tietenkin lakiesitys pahimmillaan ottaa pois joistakin muista eli vanhushuollon palveluista.

Toivoisin, että saataisiin vastaus kysymyseen, onko nyt takeet siitä, että lisäresursseista huolehditaan, ja onko sosiaali- ja terveysministeriössä jo kiinnitetty huomiota asiaan. Asiastahan keskusteltiin tänään jo sosiaalivaliokunnassa ja myös tähän asiaan kiinnitettiin huomiota. En tullut kyllä vakuuttuneeksi siitä, että kokonaisuus olisi otettu huomioon.

Minun mielestäni se, että tässä yhteydessä puhutaan vanhushuollosta, ei tarkoita sitä, että lapset ja vanhukset asetetaan vastakkain. Molemmat tarvitsevat palveluja ja molemmista on huolehdittava. Kun kerran toiselle sektorille lisäresursseja tulee, niin on huolehdittava siitä, että se ei ole pois muista

palveluista. Toivoisin, että ministeri antaisi vastauksen tähän puoleen asiasta.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Ministeri totesi jotenkin siihen tyyliin, että kun otetaan huomioon päivähoitopalvelujen käyttäjiltä perittävät käyttäjämaksut, sen jälkeen päivähoitopaikan kustannus saattaa jäädä jopa alhaisemmaksi kuin on kotihoidon tuen kustannus. Oma käsitykseni asiasta on todella päinvastainen. Kun otetaan huomioon päiväkotikustannuksissa mm. päiväkotien rakentamiskustannukset ja ylläpitokustannukset, niin varmasti kustannus lasta kohti kuukaudessa on korkeampi kuin 2 500 markkaa, minkä ministeri totesi olevan kotihoidon tuen sen jälkeen, kun tämä korotus otetaan huomioon, eli tämän vuoden syksyllä.

Kaiken kaikkiaan minusta tässä on kysymys siitä, että valinnan vapaus perheille ei toteudu, ennen kuin me pystymme sellaisiin ratkaisuihin, että korotamme kotihoidon tukea sanotaan nyt 3 500—4 000 markkaan kuukaudessa, aivan kuten käsittääkseni mm. pääkaupunkiseudulla on tehty. Osa kunnista on tässä ollut todella sen takia aktiivisia, että tämä on ollut helpoin keino toteuttaa lain tavoite ja turvata päivähoitopaikkojen järjestäminen.

Mutta yksi asia tästä keskustelusta on unohtunut. Tätä pientä kotihoidon tukisummaa käsittääkseni rasittaa vielä verotus. Jos se olisikin verovapaata tuloa, niin se olisikin ihan toisenlainen korvaus.

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut vielä näin eduskunnan loppumetreillä hyvin merkittävän perhepolitiikkaan liittyvän, lasten hoitoa koskevan lakiesityksen, jonka tarpeellisuudesta tosin erityisesti kuntien keskusjärjestöt ovat olleet vaihtelevassa määrin toista mieltä. On katsottu, että valtakunnallisissa viisivuotissuunnitelmissa päätetyt päivähoitopaikat olisivat olleet parempi ja joustavampi tie kuin nyt esitetty subjektiivisen oikeuden ulottaminen alle kouluikäisten lasten vanhempiin, jotka nyt saavat oikeuden valita lasten hoidon järjestämiseksi joko kunnallisen päivähoitopaikan tai kotihoidon tuen, kunnes lapsi täyttää neljä vuotta. Tämä oikeushan on ollut, kuten kaikki tiedämme, tähän asti vain alle kolmi-

On myös pelätty, niin kuin ed. Taina juuri toi esiin, että päivähoitoon lisättävien resursien määrä on pois esimerkiksi vanhustenhuollosta. Kyllä tämäkin on sellainen asia, joka täytyy todella tarkkaan tutkia ja miettiä valiokunnassa.

Tämä nyt esittelyssä oleva lakiesitys on ainutlaatuinen maailmassa. Vain Ruotsissa on taattu kaikille alle kouluikäisille tämän vuoden alusta päivähoitopaikka, mutta vain puolipäivähoitoa varten.

Jos lakiesitykseen ei olisi liitetty valinnan vapautta ja kotihoidon tuen mahdollisuutta, kokoomuksen olisi ollut mahdoton sitä hyväksyä. Juuri lasten kotihoidon tuen kehittämisestä hallituksessakin on käyty kädenvääntöä. On nimittäin tosiasia, että yksi kokoomuksen keskeisistä perhepoliittisista tavoitteista tällä vaalikaudella on ollut juuri valinnaisuuden lisääminen lasten päivähoitossa. Tämä tarkoittaa käytännössä erilaisten vaihtoehtojen tarjoamista. Nyt annetussa hallituksen esityksessä toteutuvat sekä kunnallisen päivähoiton kehittäminen että lasten kotihoidon tuen kehittäminen rinnakkain. Näin ajetaan perheiden etua antamalla heille todellinen vaihtoehto valita omaan tilanteeseensa ja omiin tarpeisiinsa joustavasti sopiva hoitomuoto.

Kotihoidon tuen kehittäminen ja päiväkotien rakentaminen on nähty aivan väärin toisilleen vaihtoehtoisina ratkaisuinä. Kunnallinen päivähoito on useassa tapauksessa varsinkin suurempien lasten osalta hyvä ja luonnollinen päivähoitomuoto. Nyt käsitteeseen tulevan hallituksen esityksen osalta on hämmästyttävää, että sosialidemokraatit ovat halunneet kehittää ainoastaan kunnallista päivähoitoa muiden perhepoliittisten etuuksien, kuten kotihoidon tuen, kustannuksella. Eri perheiden ja lasten tarpeet ja elämäntilanteet vaihtelevat, ja siksi erilaisiin tarpeisiin tulisi kyetä joustavasti vastaamaan.

Perhepolitiikassa valinnaisuuden lisääminen ja vaihtoehtojen antaminen tuovat päätoksenteon asiassa perheen tehtäväksi. Useiden selvitysten ja käytännöstä saadun palautteen perusteella nimenomaan alle kolmivuotiaat lapset halutaan usein hoitaa kotona. Tässä asiassa perheet ovat omilla toimillaan ohjanneet myös poliittista päätöksentekoa. Siksi nyt annettuun hallituksen esitykseen sisältyy myös lasten kotihoidon tuen kehittä-

täminen. Tosin oikeus valita kotihoidon tuki ulotetaan vain alle neljävuotiaiden vanhemmille vuoden 1993 alusta lukien.

Onneksi perusteluissa todetaan, että hallitus tulee edelleen selvittämään edellytyksiä laajentaa lasten kotihoidon tukeen oikeutettujen piiriä alle kouluikäisten osalta sekä selvittämään järjestelyjen muita kehittämistarpeita. Tätä selvittämistyötä on tehtävä myös jo sosiaalivaliokunnassa, jossa lakiesityksen käsittely itse asiassa tänään on aloitettu.

Tarkkaan on selvittettävä mm., kuinka järkevää on jatkaa nykyistä käytäntöä, jossa kunta tekee päätöksen kotihoidon tuen maksamisesta ja Kela hoitaa maksatuksen. Tähän byrokraatiaan menee tällä hetkellä kunnilta noin 15 miljoonaa markkaa. Kela voisi aivan mainiosti hoitaa koko asian. Kuntien tulisi vähintään voida valita, antavatko ne kotihoidon tuen toimeenpanon kokonaisuudessaan Kelan tehtäväksi vai hoitavatko sen kokonaan itse.

Koko kotihoidon tuen kehittäminen tuomaan todellisia valinnan mahdollisuuksia on aika tavalla periaatteellinen kysymys. Kotihoidon tukea on onneksi kehitetty tämän hallituksen aikana. Sen maksamisaikaa on pidennetty, niin kuin täällä on tullut esiin, ja yhä useampi perhe saa nyt kotihoidon tukea. Lisäys on esimerkiksi vuodesta 1981 viime vuoteen lähes 20 000 perhettä, eli keskimäärin noin 78 000 perhettä sai viime vuonna kotihoidon tuen perusosaa. Kun tuki tämän vuoden lokakuusta nousee huomattavasti, viime vuoden 1 388 markasta 1 850 markkaan, alkaa tämä mahdollisine lisäosineen ja sisaruskorotuksineen tarjota jonkinlaista vaihtoehtoa, vaikka täällä on todella tuotu esiin, että se ei sitä vielä ole. Ei se vielä sitä ole, mutta erityisesti niissä kunnissa, joissa on lisänä kunnallinen kotihoidon tuki, perheillä on kyllä todellinen valinnan mahdollisuus.

On huomattava myös, että kotihoidon tukea voidaan käyttää hoitoapulaisen palkkaamiseen kotiin tai yksityiseen hoitoon, jolloin vanhemmat voivat olla työelämässä mukana.

Se, että valinta lapsen ja perheen kannalta parhaasta hoitomuodosta säilyy perheillä, on oleellisen tärkeätä. Perheillä ja vanhemmilla on oltava ensisijainen vastuu lasten hoidosta. Näin ei ole ollut laita esimerkiksi sosialisti-

sisä maissa, ja seuraukset ovat järkyttävät. Sosiaalivaliokunnan käydessä viime viikolla Viipurissa, Leningradissa ja Moskovassa kuulumme, että naapurimaassammekin pyritään nyt siihen, että pieniä lapsia hoidettaisiin kotona. Kysyin Leningradissa johtavalta sosiaaliviranomaiselta, onko Leningradissa todellakin noin 10 000 ns. orpolasta, vanhempiensa hylkäämää lasta, niin kuin minulle oli syksyllä kerrottu toisen matkan yhteydessä. Tällöin kuulin, että asiantuntijan mukaan luku on huomattavasti suurempi. Hän sanoi, että sosialistinen järjestelmä on ottanut vastuun lasten hoidosta pois vanhemmilta ja seuraus on, että yhä useammat vanhemmat yksinkertaisesti hylkäävät lapsensa. Nyt hänen mukaansa yritetään saada kirkkoa mukaan tähän ja herättää sellaisia luterilaisia kasvatuseriaatteita, että voitaisiin muuttaa tämä suunta. Onneksi meillä ei ole tällaisia ongelmia.

Arvoisa puhemies! Se, että tämä lakiehdotus todellakin antaa valinnan mahdollisuutta ja myös mahdollisuuksia siihen, että lasta voidaan hoitaa kotona, on erittäin hyvä asia.

Ed. Rauramo: Arvoisa puhemies! Viitatin ministerin jo aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon, missä hän jälleen kerran aliarvioi pääkaupunkiseudun ongelmia mitaamalla tätäkin ongelmaa metrimitalla ja esittämällä asian sillä tavalla, että lähes kaikkialla muualla maassa asiat ovat hyvin paitsi pääkaupunkiseudulla. Kuitenkin ainoa oikea mittari tässäkin asiassa on niiden lasten lukumäärä, jotka ovat jonottamassa päivähoitopaikkaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei Helsingissä kuulemma ole jonoja, sanottiin päivällä!) — On yli 3—6-vuotiaiden kohdalla. Helsinki on kaupunkina hoitanut hyvin alle kolmivuotiaiden ongelman lisäämällä omaa kunnallista kotihoidon tukeaan. Näkisinkin, että kotihoidon tuki pitää ensisijaisesti suunnata alle kolmivuotiaille, ja sen jälkeen se voi mielestäni olla asteittain tulevaisuudessa pienempi.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Halusin käyttää puheenvuoron ed. Louvon puheenvuoron johdosta nimenomaan siitä syystä, että on todella miellyttävää kuulla kokoomuslaisten poliitikkojen käsityksiä tästä asiasta tänään, voimakkaasti kotihoidon tukea puoltavia kannanottoja, joita myöskin

ed. Rauramo puheenvuorossaan esitti. Muutama vuosi sitten oltiin tässä samassa salissa tilanteessa, jossa kokoomuksen johto kovasti puhui sen puolesta, että kotiapulaisen palkkaaminen ja sen palkan verovähennysmenetely on oikein tie, paras tie tässä asiassa etenemiseksi. On tavattoman hyvä, että tässä suhteessa nyt ollaan näillä ajatuksilla liikkeellä, mihinkä edelliset puheenvuorot viittasivat.

Haluan kuitenkin myös minä, eräiden muiden täällä puheenvuoron käyttäneiden tapaan, alleviivata sitä, että näidenkin pienten tarkistusten jälkeen edelleen kotihoidon tuen taso on aivan riittämätön. Sattumoisin tiedän omasta perheestäni sen, mitä siitä käteen jää, kun kotihoidon tukea perusosan saa. Se ei ole kovin paljon, se on tällä hetkellä muutama kymppi yli tuhat markkaa, minkä siitä puhtaana saa.

Arvoisa puhemies! Mielestäni niiden kokemusten, mitä kotihoidon tuen kehittämisestä juuri pääkaupunkiseudulla ja eräissä muissa suurimmissa kunnissa on saatu, pitäisi rohkaista myös valtiolta lähtemään entistä suuremmalla panoksella tukemaan kotihoidon tuen kehittämistä.

Ministeri Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Valtion panosta myöskin kotihoidon tukeen ollaan lisäämässä. Niin kuin eduskunta hyvin muistaa, täällä on vastikään käsitelty lakiesitys myöskin kotihoidon tuen lisäämisestä. Tällä esityksellä kotihoidon tuen saajien piiriä ollaan laajentamassa. Mutta niille perheille, jotka tarvitsevat hoitopaikan, kunnallisen hoitopaikan takaaminen on erittäin tärkeää.

Helsingin ongelmista, joihin ed. Rauramo viittasi, voin tietysti muistuttaa, että Helsinki on viime vuosien aikana sulkenut päivähoitopaikkoja. (Ed. Rauramo: Työvoimapula!) — Työvoimapulan tai sen takia, että on katsottu, että Helsinki tukeutuu muihin järjestelyihin. — Pääkaupunkiseudulla kaiken kaikkiaan henkilöstöongelmat ovat sekä lasten-, vanhusten- että terveydenhuollossa olleet aika mittavia. Ongelma keskittyy lähinnä tänne suuntaan. Muualla Suomessa käydessäni olen saanut kaikkialla vastauksen, että pysyviin virkoihin päivähoidossa on saatu koulutettua, pätevää henkilöstöä. Jatkossa meidän täytyy tietysti tulla tätä ongelmaa kohti entistä monipuolisemmin ottein.

Uskon toisaalta, että uudelleen kouluttamalla mm. sellaisilta sektoreilta vapautuvaa työvoimaa, jotka jostain syystä ovat supistuvia sektoreita, pystytään lisäämään tarjontaa myös hoito- ja hoiva-aloille. Töiden uudelleenorganisoinnilla pystytään tehostamaan panosta. Palkkauksen uudelleenarvioinnilla pystytään myös vastaamaan henkilöstöongelmiin.

Kun kysyttiin, onko nyt nimenomaan ministerillä takeet siitä, että sosiaaliturvan ja sosiaalihuollon lisäresursseista pystytään huolehtimaan, niin minun melkein tekisi mieleni sanoa, että ei taida olla tässä salissa sellaista henkilöä, joka kovin monen viikon päähän pystyy ottamaan yhtään vekseliä. Meillä on kaikilla yhteinen suuri työhönottotapahtuma edessä, ja vasta sen jälkeen voidaan tietysti myös sosiaaliturvan suuntia päätellä, minkälaisilla kokoonpanoilla niistä on seuraava eduskunta päättämässä.

Kaiken kaikkiaan minusta hoidon ja hoidon turvaamiseksi ja sosiaaliturvan takaamiseksi ja sen takaamiseksi, että myös lisäresursseja on, paras ratkaisu on vahva kansantalouden pohja, sitä kautta bruttokansantuotteen vahvistaminen ja myös mahdollisuuksien lisääminen resursseihin sosiaaliturvaan.

En malta olla viittaamatta siihen, kun ed. Louvo kertoi sosiaalivaliokunnan matkakokemuksista, että kansantaloudellisten ja muidenkin ongelmien parissa kamppaileva Itä-Eurooppa, joka nyt on ollut pyrkimässä markkinatalouteen, on joutunut tekemään nimenomaan sen tyyppisiä ratkaisuja, joilla äitejä houkutellaan jäämään työstä kotiin työllisyysnäkökohtien vuoksi, sen tähden ettei pystytäkään kansakuntaa työllistämään. Hoitoratkaisuja joudutaan tekemään niin monista eri lähtökohdista.

Toivoisin, että Suomessa suomalaisessa sosiaalipolitiikassa, suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa annettaisiin perheille todellisia valinnan mahdollisuuksia ja jätettäisiin ratkaisujen tekeminen perheille, ei niin, että kohdeltaisiin naisia työvoimareservinä, jota vuoroin houkutellaan työhön, vuoroin työstä pois, vaan annettaisiin perheille todellista tukea ja arvostettaisiin niiden ratkaisuja. Perheillä todellakin on erilaisia toiveita ja ratkaisuja myös lasten hoidon järjestämisessä.

Meillä on aika pitkään ollut lasten hoidos-

sa vallalla mustavalkoinen ajattelu, josta on hyvin paljon myös kiisteltä. On ikään kuin nähty, että lapsi hoidetaan kotona tai sitten äiti käy ansiotyössä, ja päädytty näistä ratkaisuista hyvin syytteleväänkin keskusteluun. Olen hyvin iloinen siitä, että syyttelevästä keskustelusta on pitkälti päästy pois ja löydetty yhteisiä näkökantoja.

Minusta meidän pitäisi jalostaa edelleenkin tarkasteluamme ja jalostaa sillä tavalla, että paitsi, että arvostamme valinnan vapauksia, huolehtisimme siitä, että meillä olisi erilaisia tapoja yhteensovittaa erilaisia toiveita, ja niin, että maailma ei olisi myöskään lasten hoidon osalta niin mustavalkoinen kuin miltä se helposti on aikaisemmin näyttänyt. Tarkoitan silloin sitä, että järjestetään erilaisia mahdollisuuksia hoitovapaisiin, lyhyempiin työaikoihin, ulotetaan niitä käytäntöjä, jotka nyt on alle kolmivuotiailla, vähän pitemmälle. Hoitovapaajärjestely on eräs, mitä varmasti tarvitaan nelivuotiaisiin saakka ulottuvan kotihoidon tuenkin vahvistamiseksi.

Uskotaan siihen, että perheet kykenevät tekemään valintoja itse, kun niille annetaan siihen mahdollisuus, ja rohkaistaan perheitä ja tuetaan nimenomaan lapsiperheitä, jotka aika pitkälti ovat ongelmissa myös sen vuoksi, että heidän myöskin henkisistä voimavaroistaan kuluu tavattoman paljon hoitongelmien selvittämiseen silloin, jos yhteiskunta ei ole pystynyt hoitopaikkaa takamaan.

Olin kuulevinani, että ed. Louvo puheen- vuorossaan oli todistavinaan sosialidemokraattien lähestymistapaa lasten hoitojärjestelyihin. Sosiaaliministerinä ja sosialidemokraattina voisin todeta, että siinä esityksessä, joka minun toimialaltani on annettu nyt eduskunnalle, ei ole yhtään sellaisia elementtejä, jotka olisivat olleet vastenmielisiä. Olen pystynyt täydestä sydämestäni tukemaan kotihoidon tuen laajentamista nelivuotiaisiin saakka ja päivähoidon subjektiivisen oikeuden ulottamista lapsiperheille kouluikään saakka.

Ed. Louvo: Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron vastatakseni ed. Pekkariselle, kun hän moitti kokoomusta siitä, että emme ole olleet kotihoidon tukea kehittämässä ja että olemme olleet kehittämässä vain hoitopulaisen palkkakustannusten verovähennys-

oikeutta. Mutta kantamme on ollut nimenomaan se, että pitää olla valinnan mahdollisuuksia. Yhä edelleen hoitopulaisen palkan verovähennysoikeus on yksi vaihtoehto, jota täytyy jatkossa voida myös harkita. Toki kotihoidon tuki antaa sellaisen mahdollisuuden, että sillä voidaan palkata kotiin lasta hoitamaan henkilö, mutta asia on kuin kaksinkertaisen verotuksen kohteena.

Ministeri Hämäläiselle haluan todeta, että oli erittäin miellyttävä kuulla, että hän on ollut esityksen takana sydämestään ja että myös kotihoidon tukemista ministeri Hämäläinen on halunnut kehittää. Hallituksessa käsittääkseni on kuitenkin ollut paljon keskustelua, otetaanko kotihoidon tukea ollenkaan siihen. Sen, että se siellä on, katson tapahtuneen hyvin pitkälti kokoomuksen vaatimuksesta. Mutta jos me olemme löytäneet asiasta hyvän yhteisen linjan, sehän on erinomaista koko asialle.

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Viime päivinä, kun eduskunta on ollut lomalla, olen järjestänyt menneiden vuosien leikarkistoani. Hyvin moneen otteeseen sieltä löytyi Suomen Sosialidemokraatista leikattu leike, missä sosialidemokraattinen sosiaaliministeri on voimakkaasti ottanut kantaa lasten kotihoidon tukeen ja nimenomaan vastustanut sitä ja katsonut, että lasten päivähoitolaitoksissa on se, mitä yhteiskunnan tulee tukea. Tämän vuoksi olen mieluisasti kuunnellut ministeri Hämäläisen puheenvuoroa siitä, että hän katsoo, että tulee jo tarjota valinnan vapautta eri hoitomuotojen välillä ja että syyttelevä ja ankara suhtautuminen hoitomuotoihin, vain yhden arvostaminen ja toisen arvosteleminen, alkaa nyt olla ohi.

Haluan korostaa sitä, että vieläkö kotihoidon tuki ei ole riittävän korkea muodostaakseen todellisen vaihtoehdon lasten laitospäivähoidolle. Katson, että siinä suhteessa on vielä paljon työtä. Toivon ministeri Hämäläiseltäkin tukea siihen, että kotihoidon tukea voidaan nostaa. Nuoret perheet alkavat yhä enemmän arvostaa jo lasten kotihoitoa ja mielellään antavat muutaman vuoden elämästä lasten kotona tapahtuvalle hoidolle. Tätä inhimillistä ratkaisua meidän nyky-yhteiskunnassa tulisi suosia, joten nostakaa hallituksessa kotihoidon tukea ja tehkää siitä todellinen vaihtoehto laitoshoidolle. Kaikkia hoitomuotoja tarvitaan, koska lapset, per-

heet ja olosuhteet vaihtelevat niin tavattomasti.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Mielestäni hallituksen esitystä ei voida pitää aivan ongelmattomana. Nimittäin se merkitsee sitä, että pitäisi perustaa 45 000 päivähoitopaikkaa. Tänäpäin asiaa sosiaalivaliokunnassa käsiteltäessä tuotiin asiantuntijoiden taholta esille se, että on hyvin todennäköistä, että kun vuonna 1995 päivähoitopaikkojen määrä on kaikkein suurimmillaan, saattaa olla, että 1990-luvun loppupuolella paikkoja on aivan liian paljon ottaen huomioon lapsiluku ja paikkojen tarve. Tästä syystä olisi ollut tarkoituksenmukaista menetellä toisin eli siten, että nimenomaan olisi kotihoidon tukea kasvatettu, jotta ei olisi tarvinnut perustaa lainkaan uusia päivähoitopaikkoja vaan olisi saatu perheet ottamaan lapset omaan hoitoonsa omiin koteihinsa ja välttytty rakentamiselta ja näin turvattu inhimillisempi ja parempi vaihtoehto.

Haluan myös korostaa sitä, että kotihoidon tuen selvä korottaminen ja lasten siirtäminen laitoksista koteihin olisi ollut myös siltä kannalta modernia politiikkaa, että kun perheiden elintaso on nousemassa, ei enää välttämättä suomalaisessa yhteiskunnassa tarvita sitä, että molemmat puoliset ovat työssä, mikä tänä päivänä on heille taloudellisesti välttämätöntä. Tällä tavalla olisi voitu mennä pehmeämpään vaihtoehtoon eli lasten hoitamiseen kotona. Mielestäni tätä näkökantaa pitäisi vielä asiaa eduskunnassa käsiteltäessä tarkkaan harkita. Myönteistä on se, että kokoomuksen toimenpiteiden ansiosta kotihoidon tuki nousee 1 850 markkaan ensi syksynä. Tätäkään summaa tuskin voidaan pitää vielä riittävänä, jotta selvä siirtymä laitoksista koteihin voitaisiin lasten osalta turvata.

Ministeri Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Ed. Sasi ei varmaankaan ollut salissa silloin, kun kerroin, että keskimääräinen kotihoidon tuki on ensi syksynä lähes 2 500 markan luokkaa, kun otetaan huomioon lisäosat, sisarkorotukset ja muut. Antaa varsin vääristyneen kuvan, jos me puhumme pelkästä perusosasta.

Halusin oikeastaan tulla resurssiongelman kanssa vastaamaan uudelleen vielä siihen arvioon, mistä löytyvät puuttuvat päivähoi-

topaikat. Hallituksen esityksessä niin kuin aikaisemmissakaan ei ole suinkaan sanottu, millä tavalla ne pitää järjestää. Kunnilla on lukemattomia erilaisia mahdollisuuksia päiväkotien rakentamisesta perhepäivähoitoon, ryhmäperhepäivähoitoon ja erilaisten tilojen käyttämiseen. Silloin, kun alle kolmivuotiaiden subjektiivista oikeutta toteutettiin, havaittiin, että kun kunnille tuli tarve käyttää mielikuvitusta ja hakea uusia ratkaisuja, niitä myös osattiin tehdä.

Päiväkoteihin investointikaan ei suinkaan ole tarpeeton investointi. Jos jossakin käy niin, että vastoin kaikkia odotuksia päiväkotipaikkoja jäisi käyttämättä, kuntien tiloille on aina muuta käyttöä. Niistä saadaan vanhusten päiväkeskuksia, niistä voi tehdä monenlaisia muita kunnallisia monitoimitiloja. Siinä suhteessa arvelisin, että meillä ei todellakaan tule olemaan huolta. Kunnat taatusti löytävät sellaisessa tilanteessa uusia käyttötarkoituksia. Toistaiseksi tämantapaisiin ei ole tarvinnut lähteä, vaan pikemminkin on ollut tarve uusiin investointeihin.

Toivoisin myös, että perheitä tukemalla voitaisiin vahvistaa nuorten perheiden tulevaisuudenuskoa niin, että se hyvä kehitys, joka nyt on lähtenyt alkuun, että syntyvyys on kääntynyt nousuun ja että lapsia on syntynyt tänä vuonna useita tuhansia enemmän kuin osattiin ennakoida, jatkuisi. Olisin mielelläni näkemässä siinä kehityksessä juuri toisaalta nuorten perheiden tulevaisuudenuskoa, nuorten perheiden uskoa siihen, että yhteiskunta tulee heitä vastaan tukemaan, ja toisaalta vähän varttuneempien perheiden havainnon siitä, että tällä hetkellä yhteiskunnan hoitojärjestelyt pelaavat paremmin kuin silloin, kun ne saivat ensimmäisen lapsisarjan.

Nyt on nimittäin huomattu, että babyboomissa tai lisääntyneessä syntyvyydessä on merkittävä osa niitä vähän varttuneempia perheitä, jotka ovat jo ehtineet yhden lapsisarjan, yhden tai kaksi lasta, kasvattaa vähän isommiksi. Sitten ne ikään kuin muistavat uudelleen ja ehkä nimenomaan niiden havaintojen rohkaisemina, että tällä hetkellä hoitojärjestelyt ja perheiden tuki ovat kokonaan eri luokkaa kuin silloin, kun heidän ensimmäinen lapsisarjansa kenties aiheutti heille ahdistusta ja tuskaa, kun hoito oli epävarmaa, kun ei tiennyt, millä tavalla pystytään turvaamaan lapsille hyvä kasvatus

ja hoito ja hoiva vanhempien työssä ollessa. Minä uskoisin, että kaikilla yhteiskunnan toimenpiteillä, joita menneinä vuosina on toteutettu, on ollut merkitystä ja ne ovat rohkaisseet nuoria ja vähän varttuneempiaakin perheitä siihen, että meillä syntyvyys on tänä vuonna kääntynyt nousuun.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

9) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 135 laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Näyttää valitettavasti siltä, että kaikki valtioneuvoston urheiluystävälliset ministerit ovat tällä hetkellä poissa salista. Harmi, että ministeri Puolanne lähti myös äsken pois ja oven sulki myös perässään Hyvinkään Pöytäedustava ministeri Tuulikki Hämäläinen.

Lakialoite, joka nyt on esittelyssä, on sanoisinko poikkeuksellisen laajalla kansanedustajavalmistelulla tehty. Se kumpuaa hyvin vakavasta tilanteesta, joka on syntynyt Suomessa viime kuukausina ja vuosina ja joka hyvin vakavalla tavalla on heilauttamassa niin urheilu-, nuoriso- kuin kulttuurijärjestöjenkin tärkeää työtä. Kysymys on siitä, että suomalaista elinvoimaa heijastava talkootyö on joutunut verotuksen kohteeksi sellaisissa tapauksissa, jolloin täysin yksiselitteisesti kyseessä ovat ratkaisut, jotka loukkaavat kansalaisten oikeustajua.

Ennakontarkastajat ovat nimittäin tarkastuksessaan puuttuneet eräille urheiluseuroille ja muille yhdistyksille työtehtävien hoidosta maksettuihin korvauksiin. Ennakontarkastajat ovat pitäneet näitä korvauksia työn käynnämisessä suorittaneiden henkilöiden palkka-

na, josta olisi tullut toimittaa ennakonpidätys ja suorittaa sosiaaliturvamaksua. Käytännössä on kuitenkin niin, etteivät työn suorittaneet henkilöt ole saaneet suorittamastaan työstä palkkaa, vaan luovuttaneet sen oman urheiluseuransa tai yhdistyksensä käyttöön.

Tietojeni ja kokemuksen ja niiden monien edustajatovereiden, jotka lakialoitteeni ovat allekirjoittaneet, kokemusten mukaan lähes aina talkootyö on palkaton työtä, jollaista urheiluseuroissa ja muussakin toiminnassa tehdään urheilun, nuorisotoiminnan, kulttuurin ym. vastaavan hyväksi. Mikäli tätä estetään tai ollaan vaikeuttamassa, se merkitsee merkittävää tulonmenetystä yhdistyksille ja urheiluseuroille.

Yksi käytännön esimerkki. Eräät urheiluseurat lähellä Tamperetta, tosin ei Tampereen kaupungin alueella, ovat jakaneet viikonloppuisin ilmaisjakelulehtiä. Tähän toimintaan on osallistunut kymmeniä urheiluseuran ihmisiä. Tästä toiminnasta saadut varat ovat menneet kokonaisuudessaan seurojen toimintaan. Ehkä mielenkiintoisena kursoriteettina voin todeta, että tässä ovat tehneet yhteistyötä paikallisen kunnan TUL:n ja SVUL:n seura yhdessä yhteistyössä monien vuosien ajan. Nyt verottaja tulkitsee, että tämä jakelu on ollut jakajille veronalais-tuloa.

Jakelusta saadut varat ovat olleet seurojen talouden tukiranka. Mikäli verottaja ei muuta tulkintaansa, on seurojen harkittava tarkoin tulevaa toimintaansa, puhumattakaan, että tämänhetkinen verottajan tulkinta loukkaa syvästi kansalaisten ja tässä tapauksessa myös pitkään seuratyötä tehneiden ihmisten oikeustajua. Henkilön kannaltahan kyse on siitä, että asianomainen joutuu tosiasiallisesti lopullisessa verotuksessaan veroseuraamusten kohteeksi tekemästään palkattomasta talkootyöstä, mikä ei voi olla oikein. Henkilötasolla tämä lopettaa talkootyön ja aiheuttaa kohtuuttomia vaikeuksia seuratoiminnalle.

Herra puhemies! Talkootyön verotuskäytännön muuttumisesta on tehty eduskunnassakin lukuisia kirjallisia kysymyksiä. Muistan ainakin edustajien Laine, Saarinen ja allekirjoittaneen näitä tehneen, myös kuulemma ed. Antti Kalliomäki.

Myös oma eduskuntaryhmäni on käsitellyt näitä asioita useampaan otteeseen ja viime vuoden toukokuussa eduskuntaryhmämme otti selkeästi kantaa sen puolesta, että tal-

koootyötä ei tule saattaa verolle. Eduskuntaryhmämme vaati talkootyötä koskevien verohallinnon ohjeiden ja tarvittaessa verolakiin muuttamista siten, että seuratoiminnan elintärkeää rahoitusmuotoa ei rangaista. ”Yleishyödyllisten yhdistysten talkootyön verottomuus on turvattava.”

Herra puhemies! Yhdistysten tekemän talkootyön verokohtelu on perustunut niukkaan oikeuskäytäntöön. Kun työ on tehty rekisteröidyn yleishyödyllisen yhteisön nimissä, verotuskäytännössä on aikaisemmin yleensä katsottu, ettei kysymyksessä ole pädätyksenalainen palkka. Korkein hallinto-oikeus on yksittäisillä päätöksillä rajannut työnantajan johdon ja valvonnan alaisena tehtävän työn ja toisaalta talkootyön käsitettä. Ennakkopädätyksikäytäntöä on siis selvästi tiukennettu. Talkootyötä tehneet ovat lopullisessa verotuksessaan joutuneet epäoikeudenmukaisten veroseuraamusten kohteeksi tekemästään palkattomasta talkootyöstä.

Toteaisin vielä sen, että tietojeni mukaan läänin vero-osastojen tulkinnot myös poikkeavat toisistaan valtakuntamme eri osissa. Tämä ei voi olla oikein. Tämänkin takia pitää tehdä jotain.

E erityisen huolestunut olen siitä, minkä jo kertaalleen totesin, että minusta on tärkeää, että me täällä eduskunnassa korjaamme ja muutamme silloin lakia, jos se on selvästi kansan valtaenemmistön oikeustajun vastainen, niin kuin kokemuksen mukaan useissa tapauksissa kiistattomasti asianlaita on.

Yhdistysten vastikkeellisen talkootyön verokohtelun selkiyttämiseksi ennakkoperintälakiin tulee lisätä sitä koskeva uusi säännös. Tätä peräämme nyt tällä lakialoitteella. Tämän mukaan ”ennakonpädätystä ei ole toimitettava korvauksesta, joka maksetaan yleishyödylliselle rekisteröidylle yhdistykselle sen jäsenten palkatta tekemästä talkootyöstä”.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys n:o 265, missä muun ohella ehdotetaan ennakkoperintälain 4 a §:ää kumottavaksi uusiin Pohjoismaiden välisiin verotussopimuksiin viitaten. Tässä aloitteessamme ehdotettava säännös soveltuu lisättäväksi ennakkoperintälakiin kumottavan 4 a §:n tilalle. Lakialoitteemme tulisikin käsitellä yhdessä mainitun hallituksen esityksen kanssa.

Olen ymmärtänyt näin, että tämä laajalla pohjalla ja hyvässä hengessä tehty lakialoite

on saanut ja saamassa myönteistä pyrkimystä taakseen siten, että lähipäivinä ja lähiviikoina voisimme tämän asian viedä päätöksen vielä menossa olevan työrupeaman aikana.

Koska aloitteen lakiehdotuksessa ei ole kysymys uudesta tai lisätystä verotusta, lakiesitys olisi käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Vastaavanlaisia uusia verotuskohteita on viime vuosina yritetty löytää mitä mielikuvituksellisimmista seikoista ja kohteista. Talkootyö ei tänä päivänä juuri ole Suomessa mahdollista. Tämä linja on ollut omiaan lamauttamaan etenkin nuorten työntöä ja nimenomaan talkootyöntöä ja siten aiheuttamaan myös kasvatusmielessä kielteisiä seurauksia ja seurauksia, joiden haitalliset vaikutukset ulottuvat varsin pitkälle tulevaisuuteen.

Myös suojatyössä, päihdehuollon kuntoutuksessa ja monella muulla alalla on samantlaisia vaikeuksia koettu juuri tiukan ja järjettömän verotuslinjan vuoksi. Ehkäpä tämä on ilmentymä ”kaikki tulot samalle lähtöviivalle” -linjan järjettömästä ja virheellisestä tulkinnasta ja sopii vain toivoa, että tässäkin ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Ed. Moilanen, vastauspuheenvuoron tulee sisältää joko oikaisu tai kommentti.

Puhuja: Pädädyn siihen tässä lopussa.

Toinen varapuhemies: Nyt on aika siihen pädätyä. (Naurua)

Puhuja: Tässäkin asiassa järjen käyttö olisi toivottavaa, ja tällä perusteella pidän erittäin tärkeänä sitä, että esitetty lakialoite otettaisiin erittäin vakavaan pohdintaan ja sen pohjalta saataisiin korjaus tähän valitettavaan ja suurta haittaa yhteiskunnassamme eri yhteyksissä aiheuttavaan ongelmaan.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Palkattoman talkootyön verotus on todella käsittämätöntä. Nuorisotyöhön toisaalta annetaan varoja ja tällä tavoin kuitenkin estetään varsinaisten urheilu- ja muiden seurojen toiminta ottamalla

nyt talkootyöt verotuksen kohteeksi. Se on todella uskomaton. Kenenkä keksintöä tämä lienee? Se olisi selvitettävä.

Meillä Suomessa on kyllä hyvin paljon suuriakin verottamattomia tuloja. Jos hallitus olisi järkevä, se puuttuisi näihin ja verottaisi niitä, jotka ovat myös julkisesti tiedossa, ei mitenkään salaisia, mutta kun ne ovat ehkä niin lähellä hallitusta henkilökohdaisesti, niin ehkä niiden annetaan sitten toimia.

Ed. Tenhiälä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen aivan samaa mieltä, mitä ed. Gustafsson esitti lakialoitteessaan, ja haluaisin täydentää erityisesti erästä kohtaa siinä: Kun puhutaan talkootyöstä yleishyödyllisten yhteisöjen ja ennen kaikkea urheiluseurojen osalta, jota vastaavan työn joutuisivat kunnat tekemään, se olisi sellainen urakka, että siitä rahasummasta tuskin pystyttäisiin hyötymään siinä määrin, mitä tällä hetkellä tällaisesta vapaaehtoisesta talkootyöstä saadaan aikaiseksi ja sitä kautta ennen kaikkea urheiluseuroissa pystytään laajentamaan koko toimintaa.

Tästä syystä minusta olisi aivan ilmeisen tärkeätä, että tämä pitäisi hyväksyä vielä tässä eduskunnassa, koska se selkiinnittäisi käytäntöä ja antaisi selkeät ohjeet, miten pitää menetellä talkootyön osalta. Muistaa pitää myös se, että ennen kaikkea juniorityössä talkootyön merkitys on huomattavasti suurempi kuin sponsoreilta saatavat ns. avustukset. Niitä harvoin sinne tulee.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä kannatan lakialoitetta, mutta en malta olla kiinnittämättä tässä yhteydessä huomiota siihen sosialidemokraattisen puolueen kunniapuheenjohtajan, eduskunnan arvoisan puhemiehen, mutta myös Suomen Pankin johtokunnan jäsenen Kalevi Sorsan Tampereella käyttämään puheenvuoroon, jossa hän sanoi, että sosialidemokraattien pitäisi mennä eurooppalaisen liikevaihtoverojärjestelmän kannalle. Tämähän pitää sisällään ilmeisesti sen saman minkä Ruotsissa eli esimerkiksi urheilukilpailujen pääsylipputulot menevät liikevaihtoverolle. Liikevaihtoveron pohjaa laajennetaan, ja kaikki palvelukset joutuvat liikevaihtoverolle. Tästä on ymmärtääkseni tällä hallitus-pohjalla jo alustava sopimus olemassa.

Tämän takia toivoisin, että kun sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat näin huolissaan urheiluseurojen kannalta tärkeän talkootyön verottamisesta, he myös kaikin keinoin taistelisivat sitä vastaan, että liikevaihtoveron pohjaa ei laajenneta palveluksiin sillä tavalla, että siitä esimerkiksi joutuvat maksamaan urheiluseurat urheilutilaisuuksien lippujen liikevaihtoverona. Tältä osin toivon sosialidemokraattisen puolueen edustajien selvää irtisanoutumista eduskunnan herra puhemiehen, mutta myös samaan aikaan Suomen Pankin johtokunnan jäsenen Kalevi Sorsan Tampereella esittämistä mielipiteistä.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Moilasan puheenvuoron johdosta, jossa puheenvuorossa minusta ed. Moilanen epätarkoituksenmukaisesti nyt halusi talkootyön verotusasian kaataa ikään kuin istuvan hallituksen verolinjan syliin. Olen sen verran syvällisesti perehtynyt talkootyön verotusasiaan, että olen valmis myös toteamaan ääneen sen, että asia ei kuitenkaan ole hirvittävän yksinkertainen ja helppo.

Käsitykseni mukaan tässä kuitenkin lähinnä virkamiesten toimesta on, niin kuin puheenvuorossani totesin, linjaa lähdetty kiristämään. Olen asiasta myös valtioneuvoston ministerien kanssa vuoden mittaan keskustellut varsin paljon ja tiedän, että hyvää tahtoa asian korjaamiseksi on, mutta niin kuin monasti käy, niin tällainen talkootyön verotusasian korjaaminen helposti jää mukamas isompien asioiden jalkoihin. Tämä näin sovinallisessa ja kristillisessä hengessä todettuna täydennyksenä ed. Moilasan puheenvuoroon.

Ed. Saarinen: Herra puhemies! Minäkin kommentoin ed. Gustafssonin lakialoitetta joiltakin osin.

Ensinnäkin meidän on syytä muistaa ja todeta se, mitä lakialoite koskee kaiken kaikkiaan. Olen ymmärtänyt, että yleisesti kuvitellaan, että se koskisi ainoastaan urheiluseuratoimintaa. Ei alkuunkaan! Tämä koskee kaikkien yhdistysten toimintaa, jotka ovat tulo- ja varallisuusverosta vapaita.

Toisin kuin täällä ed. Moilanen esitti, että talkootyö menisi täysin verolle, totean, että

mistään dramaattisesta muutoksesta ei sinänsä ole kysymys. Pääsääntöisesti talkootyö säilyisi verottomana. Sen sijaan huolestuttavaa on ollut se, että verottaja on kiristänyt linjaansa. Verottaja on muuttanut käyttäytymistään. Olkoonkin, että maailmalla on synkkiä ja suuria uhkia, niin liikuntakulttuurin kannalta verottajan muuttunut käyttäytyminen on ilmiselvä uhka.

On myös väitetty ja sanottu, että pakko kirittää otetta, koska näillä yhdistysmuotoisilla järjestöillä spekuloidaan, niitä käytetään liiketoimintaan, ja ne eivät olisi yleishyödyllisiä. Miten tämä voidaan estää? Annan kolme neuvoa. Ensinnäkin silloin, kun verotajalla on tällaista aihetta epäillä, hän soittaa asianomaisen kunnan liikuntatoimistoon ja kysyy, onko tällaisella järjestöllä jotain liikuntatoimintaa. Lähestulkoon jokaisessa kunnassa on liikunta-alan asiantuntemusta niin paljon, että sieltä sihteeri tai liikuntatoimen johtaja pystyy vastaamaan suoralta kädeltä tähän kysymykseen. Jos tämä ei riitä, pyydetään asianomaisen järjestön toimintakertomus, josta voidaan hyvin aukottomasti nähdä, mitä on edellisenä vuonna tehty. Jos tämäkään ei riitä, pyydetään tilinpäätös ja katsotaan, mihin talkootöillä kerätyt varat on käytetty. Näyttö alkaa olla hyvin helppoa.

Hallitusohjelmassa mainitaan: "Laaditaan liikuntapoliittinen ohjelma, jossa otetaan erityisesti huomioon paikallistason liikunta- ja urheiluseuratoiminnan kehittäminen." Tämä oli suora laina. Liikunnan osalta siellä ei paljon muuta todetakaan, ja tämä verottajan muuttunut verotuskäytäntö liittyen talkootyön verotukseen on ankarassa ristiriidassa hallitusohjelman tämän kohdan kanssa.

Mitä hallitus on saanut aikaan liikuntapoliittisina ansioina? Lupaamansa komiteamietinnön kyllä. Sen sijaan vuoden 1991 urheilubudjetti on maamme liikuntakulttuurin kannalta masentavan huono. Tähän liittyy verotusuhan lisäksi jo ed. Seppäsenkin toteama uhka siitä, että jopa pääsyliput joutuisivat verokohtelun piiriin ja — tämä on usein jäänyt taka-alalle — yhdistysten varainhankintajärjestöt, tällaiset tuki-ry:t, ovat myös joutuneet uudenlaisen kohtelun piiriin. Ne ovat olleet tulo- ja varallisuusverosta vapaita silloin, kun ovat hankineet varoja yleishyödylliselle yhdistykselle. Nyt näitä tunnusmerkkejä on sillä tavalla kiris-

tetty ja kovennettu, että yhä useampi tuki-ry joutuukin tuloistaan ja varallisuudestaan verotuksen piiriin.

Tämä kaikki kehitys tuntuu sikäli käsittämättömältä, kun kaikki tiedämme esimerkiksi, että pääministeri harrastaa liikuntaa, valtiovarainministeri on Työväen Urheiluliiton hiihtojaoston puheenjohtaja, hallituksessa on Suomen Urheiluliiton puheenjohtaja, ministeri Kanerva ja ministeri Miettinenkin on lähes maailmankuulu liikuntalahjoistaan. Miten tällainen liikuntakulttuurin kannalta kielteinen linja on voinut hallituksessa jatkua?

Väkisin tulee mieleen, mikä tässä on eduskunnan asema. Nyt meillä on mahdollisuus eduskuntana tehdä myönteinen päätös liikuntakulttuurin kannalta, näyttää tavallaan, missä kaappi seisoo. Toistaiseksi on lähinnä voinut havaita, että liikunta-asioissakin virallinen ja todellinen valta sijaitsevat aivan eri suunnilla. Meillä täällä eduskunnassa on se virallinen valta, mutta todellisuudessa asioita hoidetaan jossakin aivan muualla, vai onko jollakin kansanedustajalla sellainen tunne, kenties käsityskin, että hän on jollakin tavalla voinut vaikuttaa viime vuonna maan suurimpaan liikuntapaikkahankkeeseen, Turku-hallin syntymiseen? Tästä ei ole toistaiseksi eduskunnan asiakirjoissa sanaakaan mustaa valkoisella.

Toistaiseksi ei myöskään mainita sanallaakaan Helsingin Olympiastadionista mitään, vaikka kaikki tietävät, että sinne tarvitaan noin 200 miljoonaa markkaa rahoitusta, ja jollakin tavalla sen pitäisi näkyä. Sanotaan vain, että on jossakin sovittu, ja tämä ei minulle kansanedustajana riitä. Edellytän, että eduskunta päättää maan liikuntakulttuurin kannalta merkittävimmistä hankkeista. Sen sijaan budjettikirjan sivuilta löytyy mainintoja jonkin pesäpallostadionin katsomon kattamisesta. Suuruusluokat ovat virheellisiä.

Tähän ed. Gustafssonin lakialoitteeseen minäkin tuon pari käytännön esimerkkiä. Esimerkiksi aika yleisesti Suomessa kuntien valaistuja latuja ylläpidetään urheiluseurojen talkootyövoimin. Samoin saatetaan ylläpitää jääkiekkokaukalon lumitöitä urheiluseuran voimin.

Mikä on verottajan logiikka? Verottaja lähtee siitä, että koska näitä hoidetaan tal-koovoimin ja ikään kuin kunta muutoin

hoitaisi niitä virkamiesvoimin tai ylipäänsä palkallisella työvoimalla, näin ollen, jos niin tehtäisiin, syntyisi verotuksen alaista palkkatuloa. Mutta tämä verottajan logiikka on väärä. Nimittäin nämä ovat vapaaehtoisia tehtäviä kunnille, ja jos näitä ei hoideta talkoovoimin, niitä ei hoideta ollenkaan. Kunnalla ei ole mitään velvollisuutta ylläpitää valaistua latua tai jääkiekkokaukaloa lapsille. Ne jäävät hoitamatta. Niitä palveluja ei kerta kaikkiaan synny, ja tässä mielessä verottaja on osoittanut valitettavasti täydellisesti asiantuntemattomuutensa urheiluasioissa, juridisesti voi olla hyvinkin oikeilla linjoilla.

Vielä lopuksi: Tähän ed. Jukka Gustafssonin lakialoitteeseen yhtyvät, voin sen sanoa, minulla on siihen valtuus, valtion urheiluneuvoston lisäksi yksimielisesti kaikki suomalaiset urheilun keskusjärjestöt. Kysynkin, onko varaa kääntää selkensä noin 2—3 miljoonalle liikunnan harrastajalle. Tämä asia on tärkeä, ja tässä on täysin yksimieliset kannat liikuntajärjestöjen suunnalla. Valitettavaa on ollut se, että kun syksyllä budjettikäsittelyn yhteydessä tässäkin salissa mitattiin urheilun ystävien lukumäärä, niitä oli täsmälleen kaksi kappaletta, ja heistä toisen nimi oli Anssi Rauramo.

Herra puhemies! Toivon menestystä tälle loistavalle aloitteelle.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellinen puhuja kuunteli vähän heikosti tai epätarkasti vastauspuheenvuoroni. En todennut, että talkootyö menee täysin verolle, vaan totesin, että talkootyö ei tänä päivänä juuri ole Suomessa mahdollista. Äsken kuultu puheenvuoro juuri vahvisti saman tosiasian jopa niin, että latujen kunnossapito ja kaukaloiden putsauskin talkootyönä on sellaista, jossa on verotusuhka. Tämä on nimenomaan juuri tiukentuneesta verotuskäytännöstä johtuvaa, johon tässä lakialoitteessa puututaan. Täällä todetaan nimenomaan, että verotuskäytännössä on aikaisemmin yleensä katsottu, ettei kysymyksessä ole pidätyksen alainen palkka ja nyt katsotaan toisin. Aivan selvästi on muutos tapahtunut niin, että talkootyö ei juuri ole enää mahdollista. Tämä on valitettava muutos, koska se aiheuttaa niin monessa yhteydessä kohtuuttomia haitallisia seurauk-

sia, jotka täällä juuri kuulluissa puheenvuoroissa ovat esille tulleet.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilasen puheenvuoron johdosta kommentoin hänen ilmaisuaan sen suhteen, ettei talkootyö olisi Suomessa mahdollista. Totta kai se on mahdollista. Sen sijaan eräissä tapauksissa se saattaa joutua verotuskäytännön piiriin, ja se murentaa talkootyön intoa. Totta kai talkoita saa järjestää, mutta todella pahimmissa tapauksissa voidaan joutua maksamaan verot. Talkootyön verottaminen ei ole vielä kovin yleistä, mutta kun antaa verokarhulle pikkusormen, niin helposti siinä menee myös koko käsi. Toteaisin, että tässä otetaan nyt ensimmäisiä askeleita valitettavan kielteiseen suuntaan. Uhka on olemassa, talkootyötä voidaan silti tehdä.

Ed. T. Roos: Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Seppänen ei olekaan salissa, niin kommentoin aluksi hänen käyttämänsä vastauspuheenvuoroa. Minun tietääkseni Kalevi Sorsa ei ole puolueemme kunniapuheenjohtaja, meillä ei semmoista tapaa olekaan. Meillä puheenjohtajat vaihtuvat suhteellisen harvaan ja tehtävänsä jätettyään eivät yleensä jätä puoluetta.

Arvoisa puhemies! Meillä suomalaisilla on monia ominaisuuksia, joissa eduskuntamme poikkeamme monista muista. Eräs tällainen hyvä ominaisuutemme on taitomme ja tahottomme tehdä talkootyötä. Nyt myös verottaja on huomannut tämän tuloksena se, että palkatta tehdystä, yhteiseksi hyväksi koituvasta talkootyöstä on peritty veroa. Se on väärin. Ed. Gustafssonin aloite on näin ollen hyvä ja siksi kannatettava.

Aloite lähtee perusteluissaan aivan oikein mm. siitä, että meillä nimenomaan urheiluseurat tätä työtä paljon tekevät. Omankin kokemukseni perusteella tiedän, että monien seurojen toiminta on juuri talkootyön varassa. Näin on kasvavassa määrin siksikin, että yhä useampi seura harrastaa jotakin joukkueurheilulajia jollakin sarjatasolla. Sarjajoukkueilla on monet maksut, kulkeminen maksaa, välineet maksavat jne. Jos ja kun nousukausi ei lähivuosina jatku, talouselämän tuki tulee myös vähentymään. Talkootyön merkitys tulee silloin kasvamaan.

Sanoin, että puhun kokemuksesta, niin on. Olen pienen oman seurani toiminnan rahoittamiseksi seuratovereiden kanssa lannnut jääkiekkokaukaloa, raivannut latupohjia, hoitanut kansanhiihtolatuja, kerännyt paperia, joulupukkinakin on tullut oltua. Nyt on lähellä vaara, että kaikki tuo menee verolle. Se ei kuulosta ollenkaan hyvältä.

Asia ei kuitenkaan ole vain urheiluseurojen ongelma. Palkatonta talkootyötä tekevät tässä maassa monet muutkin yleishyödylliset yhdistykset. Myös siihen ed. Gustafssonin aloitteessa viitataan. Näitä tahoja meillä on laidasta laitaan. Näistä voisi tässä luetella veteraanijärjestöt, eläkeläisjärjestöt, vammaisjärjestöt, partiolaiset, palomieskerhot ja VPK:t, metsästysseurat, nuorisoseurat jne. Tätä listaa voisi jatkaa tästä pitkälle eteenpäinkin. Aloitteessa todetaan myös aivan oikein, että talkootyö lisää aktiivisuutta järjestön jäsenissä. Lisäisin vielä senkin, että monelle talkoolaiselle yhdessä tehty työ on myös sielunhoitoa, henkisesti piristävää ja elämänhalua ylläpitävää, näin erityisesti veteraani- ja eläkeläisjoukoissa.

Arvoisa puhemies! Tämän hyvän lakiesityksen kehumista voisi jatkaa tästä niinkin, että tarkasteltaisiin, mitä sitten seuraa, jos talkootyö todella laitetaan verolle ja työ lakkaa. Talkoovoimin meillä hoidetaan toimintoja, joihin on totuttu, sanokaamme niitä palveluiksi. Seurauksena lienee se, että paineet yhteiskuntaa, nimenomaan kuntaa, kohtaan kasvavat. Haluavatko ja pystyvätkö kaikki kunnat siihen? Luulen, että eivät kaikki. Yksi vaihtoehto on nimenomaan urheilun puolella pakkosiirtyminen maksullisiin palveluihin. Siitä jatkoseurauksena saattaa olla, että ns. kuntourheilun puolelle painottuvat lajit kuihtuvat. Pääpaino siirtyisi värikkäisiin, jopa meille perin vieraista kulttuureista tuotuihin lajeihin. Niitä näet sponsoreidenkin kannattaisi tukea.

Niin että lopuksi, arvoisa puhemies, ei tässä voi muuta kuin toivoa, että lakialoite saisi arvonsa mukaisen myönteisen ja nopean käsittelyn. Se on nimittäin sen arvoinen. Oikein hyvältä ei kylläkään tunnu tänään jaetusta asiasta koskevasta kyselystä löytyvä ministeri Puolanteen vastauksen viimeinen virke. Näin se kuuluu: "Verotuskäytäntö noudattaa oikeuskäytäntöä, johon hallituksen ei ole syytä puuttua." Näin sanoi minis-

teri. Mielestäni juuri sellaiseen puuttumiseen olisi kovastikin syytä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Talkoohenki on suomalaisessa yhteiskunnassa ilmiö, joka on varsin syvälle juurtunut, jopa sillä tavalla, että mieltymys ja halu talkootyöhön monta kertaa vaihtelee yhteiskunnan muun kehityksen mukana. Vaikka lakiehdotus, jonka ed. Gustafsson ensimmäisenä on allekirjoittanut, ei tarkoita maaseudun talkootyötä, haluan kuitenkin todeta, että erityisesti maaseudulla talkootyö on perinteisesti pitkään ollut erinomaisen hyvä ja merkittävä asia. En puhu, ed. T. Roos, tässä nyt sahdista mitään, joka liittyy tietysti talkoisiin. Taikka tulihan jo puhutuksi, mutta en jatka sen pidempään.

Kun maaseutu on lamaantunut ja masentunut, niin talkootyö on myös maaseudulla kuivunut lähes olemattomiin. Kun maaseutu on sitten jälleen virinnyt ja piristynyt, myös talkootyö eri muodoissaan, varsin pienimuotoisessakin muodossa on maaseudulla merkittävästi virinnyt. Tämä on selvä mittari yhteiskunnassa siitä, miten olennainen osa tietyllä tavalla talkootyöllä on harrastetoiminnassa ja nimenomaan hyödyllisessä harrastetoiminnassa.

Mitä tulee urheiluseuroihin, mitä erityisesti katson, kun tässä puhutaan laajemmalti yhdistyksistä, niin se on esimerkiksi pienellä paikkakunnalla tärkeää, missä minäkin toistaiseksi asun ja on valtakunnallisesti merkittäviä urheiluseuroja useitakin. Niitä ei paikkakunnan sponsoritoiminta pysty elättämään eikä muu varainhankinta. Näin ollen hekin hankkivat osan omista varoistaan tekemällä käytännön työtä erilaisten tapahtumien yhteydessä. Esimerkiksi Ikaalisissa terveyskylpylän yhteydessä tietty ikaalislainen urheiluseura panostaa talkoovoimaan merkittävästi ja saa siitä merkittävät tulot. Myöskin leirintäalueiden hoidossa, tietyissä musiikkitapahtumissa jne. käytännön töiden hoito on paikallisten yhdistysten ja urheiluseurojen vastuulla, ja ne saavat siitä merkittävät tulot.

Näin ollen tämä on merkittävä asia ja ed. Gustafssonin allekirjoittamaa aloitetta pitää tukea. Se on itsestäänselvä. Näin uskon, että ryhmämme tulee tekemään, mikäli se etenee valiokunnan nipusta tänne suureen saliin. Todennäköisesti näin on, koska siinä on

merkittäviä sosialidemokraattisia poliitikkoja allekirjoittajina.

Minulla on valiokunnassa yksi aloite, joka on kellastunut. Viimeksi kävin katsomassa ja kysyin, mitä sille kuuluu. Sanottiin, että se voi hyvin huonosti ja oli keltainen väriltään. Tahtoo olla, että yksityisten kansanedustajien aloitteet saavat tämän kohtalon.

Erityisen tärkeätä on se, että verottajan kohtelu kaikissa lääneissä olisi samanlainen. Toisin sanoen, koska olemme samaa yhtä valtakuntaa ja samojen lakien alaisia, verottaja kohtelisi kaikissa lääneissä samalla tavalla talkootoimintaa. Se on hyvin tärkeä asia.

Kuitenkin, rouva puhemies, lopuksi haluan todeta sen, että ei tämä niin itsestään selvä ja ongelmaton asia ole. Kun ja jos ed. Gustafssonin aloite hyväksytään tällaisena, siitä tulee aikanaan varmasti näkymään myös tiettyjä varjopuolia. Sitä pyritään käyttämään joissakin tapauksissa väärin, koska ihmisen järjen voima on vastustamaton. Se keksii kaikenlaisia konsteja. Silloin kun tämä toiminta verovapaana leviää sellaiselle alueelle, jolloin se ei ole enää tarkoitettu sellaiseksi, tietysti tulee toisenlaisia reaktioita ja yhteiskunta laatii uuden lain, joka liikkuu ehkä tarpeettomastikin toiseen suuntaan. Kuten sanoin, vaikka tuen tätä ajatusta periaatteessa, lakiesitystä ja tämän antamia mahdollisuuksia tullaan todennäköisesti käyttämään jossakin tapauksessa väärin, ja toiminta leviää niin laajalle alueelle tulkinan kautta, että se ei ole ollut lakiehdotuksen eikä varmasti ed. Gustafssoninkaan tarkoitus. Mutta tämä on, rouva puhemies, tulevien aikojen asioita. Niin kuin sanoin, aloite erityisesti yhdenmukaistamisen takia on kannatettava.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ennakkopidätyskäytännön tiukkeneminen, on kuten aloitteen perusteluista ilmenee, peräisin itse asiassa siitä käytännöstä, joka pohjautuu korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen vuodelta 83. Sikäli kuin olen voinut ja riittävästi olen asiaan voinut perehtyä, käytäntö on tullut vasta kahden kolmen viimeisen vuoden aikana tiukemmaksi ja yleisemmäksi. Siitä syystä asiasta on syntynyt varsin paljon julkista keskustelua. Kuten ed. Gustafsson totesi, tämänkin eduskunnan aikana useita eduskuntakyselyjä tämän asian tiimoil-

ta on jo ehditty tehdä. Tässä on juuri se erikoisuus, että kun talkoolainen tekee työn, jonka tulos on tarkoitettu yhteisön hyväksi — useimmissa tapauksissa on ollut kysymys urheiluseurasta, mutta voi olla tietysti muustakin yhteisöstä, tarkoitus on, että tulos tulee yhteisön hyväksi. Talkoolainen ei edes näe mitään rahasuoritusta, ei näe mitään markkoja, mutta kuitenkin häneltä ennakonpidätys tai teettäjältä ennakonpidätys suoritetaan, ja lopullisessa verotuksessa asianomainen talkoolainen joutuu veronmaksajaksi.

Kun tästä on käyty 2—3 vuoden mittainen keskustelu, niin olen havainnut, että julkisuudessa myös monet ministerit ja useaan otteeseen mm. ministeri Kanerva ovat tästä asiasta puhuneet siihen suuntaan, että tämä käytäntö on väärä ja hallituksen pitää ryhtyä toimiin. Se nyt tässä ihmetyttää, miksi valtiovarainministeriö ja verohallitus eivät ole tässä asiassa ryhtyneet sellaisiin toimiin, että ongelma olisi voitu poistaa. Kuten täällä ed. Gustafsson mainitsi, kyllä tässä kansan oikeustaju on kovalla koetuksella.

Minua ei ole tämän aloitteen allekirjoittajaksi pyydetty, mutta ilmeisesti ed. Gustafsson ja muut ovat tietneet tukeni aloitteelle, ja ilmaisen tukeni tälle aloitteelle. Toivon sen nopeaa käsittelyä ja tulen tekemään kaikkeni, jotta asia saisi täällä myönteisen vastaanoton. Toivon myös, että aloitteen kaikki allekirjoittajat loppuun saakka yrittävät kamppailla aloitteen puolesta, jotta budjettialoitteiden käsittelytyyli ei toistuisi.

Lopuksi haluaisin todeta, vaikka minusta tässä asiassa ei ole mitään tarvetta tehdä sellaista asetelmaa kuin oppositio ja hallitus, oikeastaan päätellen jo aloitteen allekirjoittajistakin tällainen toteamus on syytä tehdä, että ed. Saarisen puheenvuoro kyllä palautti mieleen jo budjettikäsittelyssä hänen erinomaisen puheenvuoronsa, jossa hän voimakkaasti protestoi urheilumiehenä nykyisen hallituksen penseä asennoitumista urheilujärjestöjä ja urheilutyötä kohtaan. Tältä osin tässä yhteydessä haluan todeta, että kyllä myös hallituksessa istuu syypäitä, jotka eivät ole halunneet esillä olevaan ongelmaan puuttua.

Ed. Rauramo: Arvoisa puhemies! Aluksi haluaisin kiittää ed. Saaria ystävällisistä sanoista, jotka hän allekirjoittaneesta sanoi. Voin omasta puolestani sanoa, että hän on

valtion urheiluneuvoston puheenjohtajana tätäkin asiaa ajanut varsin ponnekkaasti.

Eduskunnalle on nyt esiteltävänä ed. Gustafssonin hyvä aloite ennakkoperintälain muuttamiseksi tavalla, jolla selkiytettäisiin yhdistysten talkootyön verotuskohtelua. On erittäin tärkeää, että yhdistysten talkootyön verotuskohtelu selkeytetään. Yhdistysten toiminnan kannalta on tärkeää, että suunnitellessaan toimintaansa ja toimintansa rahoittamista yhdistyksellä on mahdollisuus tietää, miten valtiovalta suhtautuu rahoitustoiminnan verottamiseen. Jos tilanne nyt muuttuu epäselväksi, tämä aiheuttaa epätietoisuutta myös yhdistysten toiminnassa ja heikentää niiden johdonmukaista toimintasuunnittelua sekä aiheuttaa ihmisten vetäytymisen pois kokonaan vapaaehtoisesta seuratoiminnasta. Siksi ratkaisu, jolla tässä kysymyksessä pelisäännöt tehdään selväksi kaikille osapuolille, on tärkeä.

Julkisten menojen kasvun hillitseminen ja työvoiman niukkuus heijastuvat myös yleishyödyllisten yhdistysten toimintaan. Kun elämme niukkenevien resurssien vuosikymmentä, julkisen sektorin kaikenlainen avustamis- ja tukipolitiikka tulee uudelleenarvioinnin kohteeksi. Myönnettäviin avustuksiin kohdistuu myös nykyistä suurempia tehokkuusvaatimuksia. Yksi työkalu yleishyödyllisten yhdistysten avustamispolitiikan uudelleenarvioinnissa olisi luottaa näiden yhdistysten omaan toimintaan.

Suomalaisessa yhteiskunnassa talkootyöllä on arvokas sija. Tänä päivänä talkootyö on siirtynyt pitkälti yleishyödyllisten yhdistysten kautta tehtäväksi. Tällaista vapaaehtoista työtä motivoimalla olisi mahdollisuus rahoittaa yleishyödyllisten yhdistysten toimintaa vielä nykyistäkin enemmän. Siksi on tärkeää, että yleishyödyllisten yhteisöjen talkootyötä tarkastellaan kokonaistilanteen kannalta.

Niin kuin täällä on mainittu, urheiluasioissa on eduskunnassakin kyllä hyvää tahtoa, mutta tekoja on varsin vähän. Esimerkiksi urheiluseurojen tekemän hyväntahtoisen vapaaehtoistyön arvo on laskettu 4 miljardiksi markaksi vuodessa. Käytännössä läheltä tätä työtä seuranneena on tosiasiana todettava se, että ilman vapaaehtoistyötä suomalainen liikuntakulttuuri ei elä ja kehity. Hiukan ihmetystä on täällä salissa herättänyt mielestäni se, että muut vapaaehtoista työtä tekevät

sektorit ovat ed. T. Roosia lukuun ottamatta olleet varsin vaitonaisia. Tästä voinee vetää sen johtopäätöksen, että muulla kuin liikuntakulttuurin ja muun kulttuurin alueella toimii joko jokin kunnallinen tai valtiollinen automaatti, josta rahaa saadaan, tai kansanedustajat näillä sektoreilla ovat vieraantuneet niin kauaksi arkipäivän vapaaehtoisesta työstä, että se ei enää heitä kiinnosta. Tämä asia, uskoisin, olisi saatettavissa huomattavasti helpommin myönteiseen lopputulokseen, jos olisimme vähän laajemmalla sektorilla tätä asiaa tukemassa.

Niukka oikeuskäytäntö talkootyön verotuskohtelussa ja talkootyö-käsitteestä olevat erilaiset määrittelyt edellyttävät, että talkootyö-käsite tulee määritellä yksiselitteisesti. Nyt vallalla oleva epäselvä tilanne on sellainen, että se edellyttää lainsäätäjältä tahtoa ratkaista asia talkootyön hyväksi, niin kuin se on tähän asti tehnyt. Mutta nythän, niin kuin ed. Gustafsson aika seikkaperäisesti selvitti, asiasta on todennäköisesti tulossa päinvastainen päätös.

Yleishyödyllisille rekisteröidyille yhdistyksille, sen jäsenten palkatta tekemä talkootyö on pidettävä verotuksen ulkopuolella. Tällainen ratkaisu on, vaikka ei ehkä valtion verotulojen kannalta, kokonaistaloudellisesti järkevä ratkaisu. Tätä voisi verrata vaikka siihen, että YK-sotilailta ollaan ottamassa vuoden ulkomaillaolon jälkeen verovapaan auton tuonti pois. Tämä on vähän samanlainen asia. Rahalla näitä talkootyön menetyksiä ei voida juuri korvata.

Nykyisessä taloudellisessa ja työvoimatilanteessa vapaaehtoistyövoimalla on entistä enemmän ja perustellumpaa käyttöä. Siksi valtiovallan onkin annettava selvä viesti, joka lisää vapaaehtoistyön motivointia.

Nyt käsittelyyn tuleva lakialoite selkeyttää vallitsevaa tilannetta kaikkien osapuolten kannalta. Aikaisemmin suomalaisessa yhteisössä monen perheen koti pantiin pystyyn talkoovoimin. Niin kuin ed. Aittoniemi kertoi, talkootyöllä on pitkät perinteet. Tämä talkoohenki on siirtynyt pitkälti yleishyödyllisten yhteisöjen kautta tapahtuvaksi. Siksi toivon, että nyt käsittelyyn tuleva ehdotus laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta hyväksytään niin, että talkoita kannattaa urheiluseurojen ja muitten yleishyödyllisten yhdistysten tulevaisuudessakin järjestää.

Ed. Nyman: Rouva puhemies! Heti alkuun terveiset ed. Rauramolle. Tässä minä olen muidenkin kuin urheilujärjestöjen edustajana tässä asiassa.

Rouva puhemies! Haluaisin todeta, että koko ikäni olen ollut järjestötyössä mukana myös urheilun puolella, mutta etenkin niin kutsutulla kulttuurisella nuorisojärjestöpuolella eli den kulturella ungdomsföreningsrörelsen, niin kuin me kutsumme tätä toimintaa ruotsiksi.

Minä olen kiitollinen kahdesta asiasta. Ensinnäkin siitä, että ed. Gustafsson on tämän aloitteensa tehnyt ja toiseksi siitä, että, täytyy myöntää, melkeinpä vahingossa tulin eräästä toisesta kokouksesta saliin ja kuulin tämän keskustelun. On hauskaa todeta, että näinkin laajalla rintamalla ollaan tässä salissa tukemassa ed. Gustafssonin erinomaista aloitetta. Toivonkin, että saadaan tähän aloitteeseen paremmansävyinen vastaus ja vastakaiku kuin oli tänään luettavissa veroministeri Puolanteen vastauksesta ed. Lammisen kyselyyn.

Näin ollen haluan vain ilmaista sen, että myös Suomen ruotsinkielisillä alueilla on todettu monella taholla olevan uhkaa talkootyön verottamisesta. Tämä pelko on syvällä, koska koko toiminta, jossa minäkin olen ollut monen muun kanssa mukana, perustuu niin selvästi jokaisen yksittäisen ihmisen vapaaseen toimintaan ja haluun kehittää yhteiskuntaa paremmaksi kuin se on. Tätä ei saa verotoimin rajoittaa tai tukehduttaa.

Rouva puhemies! Pyydän saada ilmaista lämpimän kannatukseni ed. Gustafssonin aloitteelle samalla, kun iloitsen siitä, että meidän ryhmästämmä ainakin ed. Nordman oli päässyt aloitteen myös allekirjoittamaan.

Ed. Kalliomäki: Rouva puhemies! Tätä keskustelusta on ehkä vahingossa päässyt muodostumaan sellainen käsitys, että tämä on hyvin voimakkaasti urheilu- ja liikuntasectoriin painottuva ongelma. Onneksi paris- ja viimeisessä puheenvuorossa tähän kiinnitettiin huomiota. Näin ei tietenkään ole. Mutta kuten ed. Rauramo totesi, niin tämä keskustelijoitten skaala on tietysti vaikutelmaa vinouttanut.

Ohimennen on puututtu, erityisesti ed. Rauramon puheenvuorossa, asian taloudellisiin vaikutuksiin, ja se on tietenkin se seikka, joka tulee ensimmäisenä mieleen silloin, kun

mm. valtiovarainministeri ja muut valtioneuvoston edustajat pohtivat näitä kysymyksiä. Tällä kertaa pitäisi tässäkin suhteessa olla helppo ratkaisun paikka, kun asiaa katsotaan talouden tai kansantalouden sektorista. Vapaaehtoisen kansalaistoiminnan merkitys taloudellisesti on hyvin suuri, ja tulevaisuudessa erityisesti kuntien kustannuskriisi varmasti kaipaa nimenomaan sitä, että vapaaehtoinen toiminta ottaa nykyistä suuremman osansa kuntien taakasta. Siinä suhteessa urheiluseurat ovat päänavauksen tehneet. Se ei merkitse sitä, ettei esimerkiksi nuorisotyö, vanhushuolto tai koko kulttuurin kenttä tarvitsisi vastaavan tyyppistä kuntien palvelutoiminnan taakan osavastuuta harteilleen. Tässä on suuri mahdollisuus tulevaisuudessa, ja siitä kannattaa ottaa vaarin.

Ed. Gustafssonin aloite näin laajasti katsoen on hyvin kannatettava.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

10) Ed. Särkijärven lakialoite n:o 136 laiksi lomakiinteistön omistusoikeuden rajoittamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Särkijärvi: Arvoisa puhemies! Kuntien eduskunta on keskustellut Suomen integraattoriratkaisuista, se on todennut, että on tiettyjä suomalaisten erityisoikeuksia, jotka tulisi pystyä säilyttämään myös integraation yhteydessä. Näistä eräänä on pidetty suomalaista loma-asutusta ja Suomen kauniin luonnon ja rantojen säilyttämistä suomalaisessa omistuksessa.

Hallitus on asettanut komitean Kirsti Risasen puheenjohtolla tutkimaan suojalakien säätämistä. Nyt kuitenkin hallitus on oikeusministerin esittelystä saattanut eduskunnan käsiteltäväksi sellaisen lain, jonka yhteydessä vapautettaisiin loma-asuntojen ja lomakiin-

teistöjen omistaminen ulkomaalaisille sillä edellytyksellä, että ne on muodostettu asunto-osakeyhtiön muotoon ja että ulkomaalaisella on kotipaikka Suomessa. Nykyisen tulokinnan mukaan kotipaikan saa ulkomaalainen, joka saapuu Suomeen ja ilmoittaa tänne jäävänsä pysyvästi tai vähintään vuoden ajaksi. Siten kotipaikkavaatimuksen kiertäminen on verrattain helppoa. (Min. Louekoski: Rinnakkaislakialoite!)

Tästä syystä olen jättänyt lakialoitteen, jonka ajatuksena on rajata loma-asuntojen omistusoikeutta samalla tavalla kuin on tehty Tanskassa. Tanska, kuten tunnettua, on Euroopan yhteisön jäsen. On tosin mainittu, että Tanskan mainittua lakia ei ole saatettu koskaan Euroopan yhteisön tuomioistuimen käsittelyyn, joten ei voida olla täysin varmoja siitä, että siinä esitetty menettely kestäisi myös EY:n sääntöjen mukaisen tarkastelun.

Periaatteena lakialoitteessa on se, että lomakiinteistöjen omistus kaavoitetun alueen ulkopuolella rajataan pelkästään fyysisiin henkilöihin, vieläpä sellaisiin, jotka ovat asuneet Suomessa vähintään viiden vuoden ajan jossain elämänsä vaiheessa. Tällä tavalla tehdään myös mahdolliseksi, että henkilö, joka esimerkiksi eläkepäiviään viettääkseen tai terveydellisistä syistä muuttaa vakituisen asuntonsa pois Suomesta, voi täällä edelleenkin omistaa lomakiinteistön.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämä asia voidaan selvittää kunnolla eikä vain ohimennen, kun kerran asia muilta osin on aivan ilmeisesti vielä hallituksenkin mielestä kesken.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

11) Ed. Uosukaisen ym. lakialoite n:o 137 laeiksi elokuvien tarkastuksesta annetun lain 2 §:n sekä video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Uosukainen: Rouva puhemies! Lait elokuvien tarkastuksesta sekä video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastuksesta eivät kohteile tasapuolisesti kaikkia kyseisten kuvataiteiden lajeja. Vuonna 1987 lakeja tarkistettiin kyllä, mutta vieläkin niihin jäi muutamia korjattavia yksityiskohtia. Ilmeisesti nämä taiteenalat kehittyvät niin nopeasti, että ne eivät ennättäneet silloin tulla näin sanotusti mukaan lakikäsittelyyn.

Tästä syystä esiteltävässä aloitteessa ehdotetaan, että elokuvien tarkastuksesta sekä video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annettuja lakeja muutetaan siten, että videotaide tulisi nykyistä laajemmin sisällön ja käyttötarkoituksen perusteella tarkastuksesta vapautettujen ohjelmien piiriin ja mahdollisuus esittää niitä tarkastamatta laajenisi. Ennakkotarkastuslainsäädäntöhän koskee myös video-ohjelmien julkista esittämistä. Laissa on säädetty erilaisia kieltoperusteita.

Kuten mainitsin, ennakkotarkastuslainsäädäntöön tehtiin muutoksia vuonna 1987 ja muutoksilla pyrittiin mm. helpottamaan paineita, joita videotekniikan yleistyminen ja kehittyminen on tuonut. Lainmuutos toi ennakkotarkastuslainsäädäntöön joukon vapautusperusteita. Kuitenkin lainsäädäntöön sisältyy vielä videotuominnon kannalta huomionarvoisia puutteita. Kysymys on periaatteellisesti kulttuurin ja taiteen edistämisestä. Olennaista on saada selvästi koulutuksellinen ja kulttuurillisesti rajattu alue, kuten videotaide, puhtaasti elokuvien ennakkotarkastukseen suunnatun lain ulkopuolelle. Tämä tavoite ei nykyisellä ennakkotarkastuslainsäädännöllä toteudu. Videotaiteelliseen kokonaisuuteen voi näet kuulua osia, jotka irrallisina saattavat johtaa teoksen ennakkotarkastuksen piiriin. Osien tarkastaminen saattaa käydä kalliiksi ja on mutkikasta ja teennäistä, jopa sattumanvaraista.

Edellä olevan perusteella ensimmäisenä allekirjoittamassani lakialoitteessa ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi seuraavat lakiehdotukset. Ensinnäkin lakiin elokuvien tarkastuksesta, joka on siis Säädk 299/1965 ja sen tarkistettu versio Säädk 266/1987, säädettäisiin 2 §:n 1 momenttiin uudet 8) ja 9) kohdat, joissa 8) kohdassa tarkastuksen ulkopuolelle jäisi videotaide ja kokeellinen lyhytelokuva sekä interaktiiviset taiteet —

nämä interaktiiviset taiteet on se 9) kohta — ja lisätään 2 §:n 2 momenttiin uusi 6) kohta, joka tarkoittaa sitä, että teokset, joiden sisältö on esteettisesti videotaiteeseen kuuluva, eivät kuulu tarkastuksen piiriin. Lisäksi lakiin video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta otetaan SääK 697/1987 6 §:n 1 momenttiin uusi 6) kohta, joka sekin koskee niitä taideteoksia, joiden sisältö on esteettisesti videotaiteeseen kuuluva.

Aivan äskettäin, arvoisa rouva puhemies, muun muassa annettiin usallekin nuorelle taiteilijalle palkinto näitten taidealojen hyvästä menestyksestä, ja ne ovat kansainvälisesti herättäneet erinomaisen suurta huomiota. Nämä samaiset taiteilijat ovat joutuneet kyllä aika hankaliin rakosiin yrittäessään saada nopeasti ja myös kustannuksitta teoksensa tarkistetuiksi, ja ne nimenomaan ovat sellaisia, jotka ovat sekä koulutuksellisesti että taiteellisesti erinomaisen tasokkaita, ja näiden hyväksi toivoisin lakiehdotuksen saavan pikaisen käsittelyn ja menevän myös läpi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

12) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1989 (K n:o 15)

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Junnila: Arvoisa puhemies! Valtiontalouden kehitystä on syytä tarkastella pitemmästäkin kuin vain yhden vuoden näkökulmasta, niin kuin hallituksen kertomuksessa tehdään. Jos valtiontalouden kehitystä tarkastellaan pitemmän aikavälin, jopa useiden vuosikymmenien, näkökulmasta, eräät tämän kehityksen leimalliset piirteet käyvät paljon paremmin ilmi.

Sellainen on erityisesti valtiontalouden jatkuva tavaton kasvu. Vuoden 1989 aikana, jota hallituksen kertomus koskee, valtion menot kasvoivat tilinpäätöksen mukaan kymmenkunta prosenttia. Sekin oli paljon, liian paljon, mutta 30 vuoden aikana ennen tätä vuotta 1989, siis vuodesta 1960 lähtien, valtion menot ovat kasvaneet kerrassaan 33-kertaisiksi. Tämä on todella pelottavaa vauhtia.

Usein näkee puolusteltavan valtion menojen kasvua sillä, että kun talous kärsii inflaatiosta, valtiontalouden on pakko siihen mukautua ja tämä aiheuttaa valtiontalouden paisumista. Tämä on kuitenkin kovin ontuva selitys, sillä tuon 30 vuoden aikana, jolloin valtion menot olivat siis kasvaneet 33-kertaisiksi, hintataso oli noussut ”vain” 9-kertaiseksi. Sekin oli, totta kai, rajua inflaatiota, mutta valtiontalouden kasvu oli siis tähän verrattuna moninkertainen. Valtiontalous onkin vetänyt hintojen nousua perässään eikä päinvastoin, niin kuin joskus pyritään selittämään.

Tätä valtiontalouden tai koko julkisen talouden kehitystä on syytä tarkastella muustakin kuin vain budjettien ja tilinpäätösten numerollisesta näkökulmasta. Tämä julkisen talouden kasvu aiheuttaa nimittäin myös lieveilmiönään tai seurannaisvaikutuksenaan työvoiman rajusti kasvavaa siirtymistä julkiseen sektoriin.

Jälleen tuolla kolmen vuosikymmenen perspektiivillä on aihetta todeta, että tuona aikana, vuodesta 1960 lähtien, työikäinen väestö, siis työvoima, maassamme kasvoi noin 400 000 henkilöä. Samanaikaisesti valtion ja kuntien palveluksessa olevan työvoiman määrä kasvoi 376 000 henkilöä. Tämä merkitsee sitä, että ns. yksityinen sektori, joka markkinatalouden olosuhteissa kuitenkin on se varsinainen tuotannollinen sektori, sai tästä 400 000 työvoiman lisäyksestä käyttöönsä vain vaivaiset 24 000 henkeä, siis ei tuhattakaan henkeä vuotta kohden. Julkisen sektorin, valtion ja kuntien, imemä työvoima oli 15-kertainen tähän verrattuna.

Kuka kantaa vastuun tällaisesta kehityksestä? Lähinnä tuon kolmen vuosikymmenen aikana vallassa olleet hallitukset, jotka ovat kokoonpanoltaan olleet hyvin monenkirjavia. Meillä on ollut sinä aikana sekä maalaisliittolaisia että sosialidemokraattisia vähemmistöhallituksia, kansanrintamahallituk-

sia, punamultahallituksia, tilapäisiä vapaapalokuntahallituksia eli asiantuntijaministeristöjä jnp., ja nyt viimeisten neljän vuoden aikana maata on hallinnut nykyinen sinipunahallitus. Näin tarkasteltuna vastuu tällaisesta julkisen talouden kasvusta ulottuu jokseenkin koko poliittisen kentän laidasta laitaan.

Voitaisiin kyllä aivan asiapohjaisesti keskustella siitäkin, mikä näistä hallituksiin osallistuneista puolueista kantaa suurimman vastuun, mutta siitä riippumatta, onko se ehkä maalaisliitto — keskustapuolue vai sosialidemokraattinen puolue, nyt olisi aika kaikkienkin puolueiden tunnustaa se tosiasia, että näin ei voida jatkaa. Pää on tulemassa vetävän käteen sen takia, että jos julkinen talous paisuu tällaista vauhtia ja imee samalla työvoiman palvelukseensa, varsinainen tuotannollinen sektori alkaa pakosta kuihtua.

Ruotsissa on, niin kuin me kaikki tiedämme, useiden vuosikymmenien, jo kohta puolen vuosisadan ajan rakennettu sikäläisten sosialidemokraattien johdolla kuuluisaa ruotsalaista kansankotia. Mutta nyt näyttää siltä, että tämä kansankotipoliitikka Ruotsissa on tulossa tiensä päähän. Ruotsi on ajautunut aivan yllättävän vaikeaan taloudelliseen kriisiin. Juuri samanlainen kriisi on uhkaamassa meitä, elleivät poliitikot ja poliittiset puolueet rohkene nähdä ja tunnustaa sitä tosiasiaa, että julkisen talouden on annettu viime vuosikymmeninä paisua aivan liikaa.

Nyt on aika lyödä jarrut päälle. Olisi aihetta päästä siihen, että useiden lähivuosien aikana pidetään hengähdystauko ns. hyvinvointivaltion rakentamisessa. Tänä aikana valtion tulisi keskittyä lähinnä perinteisten ja olennaisten perustehtäviensä hoitamiseen.

Näihin tehtäviin kuuluu esimerkiksi maan puolustusvalmiudesta huolehtiminen. Me olemme viime kuukausien ja aivan viime päivienkin aikana saaneet todistusta siitä, että jos pieni kansa haluaa säilyttää tai toisissa tapauksissa saavuttaa itsenäisyytensä, se ei voi luottaa pelkästään joihinkin Ety-prosessin yhteydessä kehittyneisiin periaatteisiin, ei ihmisoikeuksiin, ei suurvaltapolitiittiseen tilapäiseen liennytykseen. Ne ovat kaikki arvokkaita asioita, mutta maailma, anastushalun ja alistamishalun leimaama

maailma, on yhä edelleen sellainen, että jos itsenäisyys halutaan säilyttää, puolustusvalmiudesta on huolehdittava. Sen takia, niin välttämätöntä kuin raju säästäväisyys valtiontaloudessa onkin, se ei saa johtaa siihen, että puolustusvalmius lamaantuu.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä kunnioitetun parlamentaarikon puhe oli varmasti aivan oikeata asiaa, mutta se oli jossain määrin riisuttu sikäli, että siinä ei näy kaikkia totuuksia. Vaikka budjetin summa meillä on kasvanut, niin kuin ed. Junnilla totesi, on otettava kuitenkin huomioon, että 60-luvusta auto-maatio ja muu tuotantoelämän kehitys on merkinnyt sitä, että vaikka se on saanut vain 1 000 henkeä työhön vuosittain, niin tuotannon kasvu on toki merkittävä, joita lukuja ei ed. Junnilla käsitykseni mukaan puheenvuorossaan tuonut esille. Se on huomattava, mikä on tuotannon kasvu. Sama tuotanto tehdään tänä päivänä puolella työvoimasta kuin aikaisemmin.

Yksi esimerkki 60-luvulta, kovin maanläheinen. Kun aikaisemmin tuotiin 13 kilometrin päästä tukkikuormaa, niin kuin sanotaan, rantaan, yksi kuorma hevosella päivässä, sama kuorma tuodaan 20-kertaisena 4—5 kertaa nopeammin määräpaikkaansa kuin 60-luvun alussa ja 50-luvun lopulla. Siis tuotannon luvut ovat toki erilaiset suhteessa, kuin on siihen käytettävien työntekijöiden määrä.

Mitä tulee julkisen sektorin paisumiseen, se on huolen aihe. On otettava kuitenkin huomioon, että sosiaaliset olot, sosiaalinen tarve ja lait ovat sen jälkeen muuttuneet, eikä voida enää palata sille systeemille, että sosiaalisista eduista voitaisiin ainakaan merkittävästi, eikä yhtään, luopua. Päinvastoin niitä on tulevaisuudessa kuitenkin kohennettava.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ed. Junnilla totesi äsken, että yksityinen sektori ei ole saanut työvoimaa kuin tuhannen henkeä vuotta kohti (Ed. Junnilla: Vähemmän kuin tuhat vuotta kohti!) — vähemmän kuin tuhannen henkilöä vuotta kohti 30 viimeksi kuluneen vuoden aikana, siis keskimäärin. En kiistele tästä luvusta, se saattaa pitää paikkansakin.

Asian toinen puoli on kuitenkin sitten siinä, että yksityinen sektori on hyljeksinyt työvoiman palkkaamista, on sanonut irti työvoimaa runsain mitoin. Viime vuosien aikana kehitys on ollut taas sellainen, että yksityinen sektori työllistää — totean ainakin muutamien suurten isojen firmojen osalta tämän tosiasiaksi — ulkomailla enemmän kuin kotimaassa. Tälläkin hetkellä työttömiä lienee Suomen maaperällä noin 150 000. Se on todella suuri määrä, ja huomattava osa on tullut työttömäksi yksityiseltä sektorilta.

Jos lähdetäisiin sellaisesta ajatuksesta, että julkisessa hallinnossa työvoima ei olisi saanut lisääntyä, niin eikö se sitten juuri merkitsisi pysähtyneisyyden aikaa, joka kaiken sosiaalisen, sivistyksellisen, terveydellisen kehityksen olisi pysäyttänyt ja taannuttanut?

Muutoin täytyy kyllä todeta, että ed. Junnila mielestäni puhuessaan julkisten menojen kasvun rajoittamisesta itse asiassa esiintyi täsmälleen samaan tapaan kuin presidentti Koivisto ja puhemies Sorsa aivan viime viikkojen aikana. Ajattelinkin viitata näihin ja eräisiin muihin valtiovoimien korkeimman johdon edustajien puheenvuoroihin viime viikkoina. Jos niitä katsotaan nyt esillä olevan kertomuksen sisältöä vasten, niin tarkastelu on hyvin mielenkiintoinen.

Kun eduskunnan puhemies ja toimintaansa Suomen Pankin johtajana aloittanut Kalevi Sorsa käynnisti SDP:n vaalikamppailun Tampereella runsas viikko sitten, niin tässä vaalikamppailupuheessa haikailtiin Korpi-lammen henkeä, konsensuspolitiikkaa ja tiukkaa talouspolitiikkaa. Siinä ihannoitiin elvytyspolitiikkaa, joka suosi yrityksiä ja joka perustui sellaiseen tulopolitiikkaan, jossa kyllä säädeltiin työtuloja, säädeltiin eläketuloja, mutta ei säädelty pääomatuloja. Puhemies Sorsa asettikin seuraavan vaalikauden tavoitteeksi juuri sen, mistä ed. Junnila äsken puhui: julkisten menojen kasvun pudottamisen mahdollisimman pieneksi. Siinä puhemies Sorsan puheenvuorossa, johon nyt viitataan, suositeltiin mm. säästölakien aikaansaamista, ja niin kuin nyt on nähty, eduskunnan pöydille tällainen esitys onkin jaettu.

Nyt esillä oleva hallituksen kertomus ei kuitenkaan pidä julkisten menojen kasvua ongelmana. Päinvastoin hallitus sanoo kertomuksessaan näin: ”Julkisten menojen reaali-
kasvu jäi vuosina 1988—1989 vain puoleen

bkt:n reaali-
kasvusta.” Kertomuksen mukaan ”Suomessa julkisen menojen ja verojen bkt-osuudet ovat lähellä kansainvälisiä keskiarvoja”. Siis hallitus ei kuitenkaan katso asiaa nyt samassa valossa kuin mm. ed. Junnila.

Uudenvuodenpuheessaan presidentti Koivisto kiinnitti huomiota maamme velkaantumiseen ja totesi: ”Ulkomaisen velan kasvattamisesta on siirryttävä sen vähentämiseen.” Hallitus puolestaan toteaa esillä olevassa kertomuksessaan: ”Julkinen velka on kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen pieni.” Ulkomaisen velan määrästä ja vaihtotaseongelmasta puhuttaessa on syytä muistaa, että tavalliset kuluttajat ja varsinkin pienituloiset ovat syyttömiä niin ulkomaisten velkojen kasvuun kuin vaihtotaseen epätasapainoon. Valtaosa tästä ongelmasta on seurausta suurfirmojen ulkomailta ottamista lainoista ja niistä maksettavista koroista sekä myös Suomessa viime aikoina yhä yleisemmäksi muodostuneesta keinotteluluonteisesta toiminnasta.

Esillä olevassa kertomuksessa väitetään: ”Kokonaisuudessaan välitön verotus keveni selvästi.” Tähän on syytä todeta Holkerin hallituksen suorittaneen edellisenä vuonna, siis vuonna 1988, huomattavan verojen korotuksen. Liikevaihtoveron tuoton kerrotaan kertomusvuonna eli 1989 kasvaneen peräti 17 prosentilla, vaikka yritysten tuotannollisten ja energiainvestointien, koneiden ja laitteiden liikevaihtoverovähennysoikeus nostettiin 80 prosentista 90 prosenttiin. Liikevaihtoveron tuoton voimakas kasvu selittyi sillä, että liikevaihtoveroa korotettiin vuonna 1989 kahteen kertaan, ensin kesäkuun alusta 16,5 prosenttiin ja joulukuun alusta väliaikaisesti, kuten silloin sanottiin, 17 prosenttiin. Väliaikaiseksi jäi ensin mainittukin korotus, koska vero hetken päästä sitten nousi.

Kertomuksessa todetaan valtionyhtiöistä saatujen osinkojen merkinneen kertomusvuonna keskimäärin 9,9 prosentin tuottoa budjettivaroin rahoitetulle valtionyhtiöiden osakepääomalle, siis 9,9 prosenttia. Tulos kertonee syyn sille, miksi yksityisten taholta alettiin tuntea kiinnostusta valtionyhtiöiden yksityistämiseen ja pörssittämiseen. Nimitäin edellisenä vuonna vastaava tuotto oli 7,1 prosenttia, siis huomattavasti vähäisempi.

Säästölakeja suunniteltaessa ja uusia vakauttamisohjelmia ehdotettaessa on aina osoitettu sosiaaliturvaa. Puhemies Kalevi

Sorsa puhui siitä, että seuraavalla vaalikaudella on kysymys sosiaaliturvan ja julkisten palveluiden oikeudenmukaisesta kohdentamisesta, ei merkittävistä lisäyksistä. Tällaisista puheista — ja sanoisin, että vielä paljon pahemmista puheista — syntyy helposti sellainen käsitys, että sosiaaliturvamenot olisivat muodostuneet suomalaisen yhteiskuntapolitiikan ja taloudenpidon painajaisiksi. Kun tällaisia katsomuksia peilaa nyt esillä olevan kertomuksen valossa, kuva on kokonaan toinen. Nimittäin kertomuksessa todetaan: ”Sosiaaliturvamenot kasvoivat nimellisesti vain 6 prosenttia, ja ne supistuivat reaalisesti noin prosentin.”

Rouva puhemies! Haluan todeta, kun ed. Kekkonen budjettikäsittelyssä piti mielenkiintoisen luennon lästimaksuista, että esillä olevan kertomuksen mukaan niitä on vuonna 89 kertynyt yhteensä 2 miljoonaa markkaa. Paljon muutakin enemmän tai vähemmän mielenkiintoista esillä oleva kertomus sisältää. Toivottavasti valiokunta siitä antaa sitten eduskunnan pohdittavaksi merkittävän mietinnön.

Haluan lopuksi todeta, että kun ed. Junnila puhui puolustusvoimien turvaamisesta, sehän on juuri julkisten menojen kasvattamista. Se on julkisen kulutuksen lisäämistä. Tässä suhteessa puolustuspoliittinen Ilonien johtama toimikunta on ehdottanut, ellen väärin muista, noin 90 miljardin markan käyttämistä tällä vuosikymmenellä näihin tarkoituksiin.

Ed. Junnila: Arvoisa puhemies! Puolustusmenojen lisääminen on totta kai julkisten menojen lisäämistä. Minähän sanoin puheenvuorossani nimenomaan, että vaikka onkin välttämätöntä nyt julkisia menoja supistaa tai niitten kasvua jarruttaa, sanotaan mieluummin niin, jopa rajustikin, se ei saa tapahtua puolustusvalmiuden kustannuksella. Aika ja olosuhteet ovat sellaiset, että luulisi jopa ed. Laineenkin myöntävän tämän välttämättömyyden.

Ed. Aittoniemi viittasi siihen, että tuottavuus yksityisessä tuotannollisessa sektorissa on tekniikan edistymisen takia mennyt niin hyvin eteenpäin, että tämä sektori on tullut toimeen vähäisemmälläkin työvoimalla. Se on tietysti totta, että tuottavuus on lisääntynyt, mutta ei se muuta miksiäkään sitä tosiasiaa, että on todellinen epäkohta se, että 30

vuoden aikana julkinen sektori —valtiokin mutta aivan erityisesti kunnat — on imenyt työvoimaa sillä tavalla, että vain rippeet ovat jääneet yksityiseen sektoriin. Se on eräs niistä syistä, minkä takia teollisuuden on täytynyt hakeutua investoinneissaan ulkomaille, mihin ed. Laine puheenvuorossaan viittasi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

13) Valtioneuvoston päätös 5 päivästä joulukuuta 1990 valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta (VNP n:o 3)

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti pankkivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

14) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 95 (A n:o 10)

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 37 (HE n:o 28)

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 60 (HE n:o 314)

17) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 61 (HE n:o 301)

18) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 38 (HE n:o 260)

19) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 28 (HE n:o 284)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.20.

Täysistunto lopetetaan kello 17.10.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola
